

Edícia WORKING PAPERS prináša priebežné, čiastkové výsledky výskumných prác pracovníkov alebo tímov EÚ SAV riešených v rámci výskumných projektov, ktoré môžu byť obsahom aj ďalších publikácií.

AUTORKA

Ing. Mária Kačírková

RECENZENTI

Ing. Daneš Brzica, PhD.

PhDr. Jana Gašparíková, PhD.

Štúdia je súčasťou riešenia výskumného projektu VEGA 2/0084/09.

ABSTRAKT

Ekonomický rast je výsledkom rozvoja, osvojenia si a tvorivej aplikácie nových technológií. Technologická transformácia regiónov je proces, ktorý prebieha v tvorivom spolupracujúcom partnerstve všetkých aktérov, od tvorcov inovačných rozvojových stratégií, výskumných organizácií, podnikateľov až po občanov. Štúdia je rozdelená do troch častí. Prvá časť sa venuje procesu tvorby inovačného strategického plánovania, druhá časť regionálnej politiky Európskej únie a regionálnym inovačným stratégiám v Slovenskej republike. Tretia časť sa zameriava na tvorivosť a inovatívnosť v regiónoch ako dôležitej sociálnej zložky ekonomickej prosperity súčasnej, inováciami poháňanej globálnej ekonomiky. Prácu dopĺňajú prílohy, ktoré dokumentujú jednak rôzne cesty hľadania prosperity v príklade troch amerických regiónov, ciele a programy regionálnej politiky jednotlivých členov Európskej únie, ako aj výsledky výskumu kanadského inovačného výskumného systému, zaoberajúceho sa inováciami, tvorivosťou a občianskou angažovanosťou v mestských regiónoch.

ABSTRACT

The Inovative Strategic Planning, Regional Innovative Strategies and Creativity in Regions

Innovation and creative capacity are essential determinants of economic prosperity in a globalizing, knowledge-based economy. For any country with diverse and strongly differentiated regional economies, the relationship between economic actors, organizations and institutions at the regional and local levels are crucial factors underlying national prosperity. The social qualities and properties of urban places and the creativity and engagement of the citizen participation also have direct consequences for economic growth. In this way is very important to create and build regional vision by way of a collaborative innovation-led strategic planning process, which involves large participations on crucial regional actors and affords collaborative environment and partnership.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: inovatívne strategické plánovanie, regionálna politika, regionálne inovačné stratégie, inovácia, tvorivosť

JEL CLASSIFICATION: R11, R58, Z13

Za obsah a jazykovú úroveň zodpovedá autorka.

Technické spracovanie: **Iveta Balážová**

Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava, www.ekonom.sav.sk

KONTAKT: maria.kacirkova@savba.sk Tel.: 02/52 49 54 53, klp. 111

© Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2010

OBSAH

ÚVOD	4
1. INOVAČNÉ STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE	4
1. 1. Úloha technológií v regionálnom ekonomickom rozvoji	4
1. 2. Vytváranie regionálnych inovačných kapacít	8
1. 3. Úloha riadenia, občianskej angažovanosti a odbornosti	9
1. 4. Prípadová štúdia ekonomického rozvoja troch rôznych regiónov v USA	14
1.4.1. Lousville	14
1.4.2. Austin	15
1.4.3. Tupelo	15
2. REGIONÁLNA POLITIKA EURÓPSKEJ ÚNIE A REGIONÁLNE INOVAČNÉ PLÁNOVANIE V SR	16
2. 1. Regionálna politika Európskej únie	16
2. 2. Východiská pre formovanie regionálnych inovačných stratégií	19
2. 3. Regionálne inovačné plánovanie a regionálne inovačné stratégie v Slovenskej republike	23
3. INOVATÍVNOSŤ A TVORIVOSŤ V REGIÓNOCH	26
3. 1. Sociálna podstata inovačných procesov	27
3. 2. Sociálne základy priťahovania a udržania si talentov	29
3. 3. Sociálne zaradenie a občianska angažovanosť	30
ZÁVER	32
PRÍLOHA 1	34
PRÍLOHA 2	35
PRÍLOHA 3	41
PRÍLOHA 4	42
ZÁVERY Z ISRN VÝSKUMU	43
POUŽITÁ LITERATÚRA	47

ÚVOD

Technologický rozvoj, inovácie a tvorivé schopnosti sú základným determinantom ekonomickej prosperity v globalizujúcej sa, na poznatkoch založenej ekonomike. Výskumné práce o inovačných systémoch dokladujú, že kľúčovou úrovňou, na ktorej sa formujú inovatívne schopnosti, je úroveň regiónu. Pre každú krajinu, ktorá sa vyznačuje rôznymi, mnohokrát výrazne sa odlišujúcimi regionálnymi ekonomikami platí, že rozhodujúcimi, kľúčovými faktormi národnej prosperity sú vzťahy medzi ekonomickými aktérmi, organizáciami a inštitúciami na regionálnej a lokálnej úrovni. Úspešné regióny majú schopnosť kontinuálne sa prispôsobovať meniacim sa podmienkam prostredia. Tieto regióny vedia identifikovať a kultivovať svoje aktíva, vtiahnuť ich do spolupracujúcich procesov a napomáhať k ekonomickému rastu. Využiť silné stránky a príležitosti regiónu pre jeho úspešné napredovanie vo svete, ktorého rozvoj je založený na inováciách, si vyžaduje vypracovanie regionálnej vízie rozvoja prostredníctvom inovačného strategického plánovania, do tvorby ktorej je potrebné zaangažovať nielen tvorcov regionálnych politík, ale všetkých aktérov inovačného systému, ako aj širokú občiansku spoločnosť. Ekonomický úspech v súčasnom konkurenčnom prostredí závisí tiež od sociálnych kvalít daných regiónov a od tvorivosti a nadania ich občanov.

Predkladaná štúdia je pokračovaním práce na grantovom projekte VEGA č. 2/0084/09: Spolupráca firiem a ďalších aktérov inovačného systému ako základ technologického dobiehania.

1. INOVAČNÉ STRATEGICKÉ PLÁNOVANIE

1. 1. Úloha technológií v regionálnom ekonomickom rozvoji

Ekonomický rast je založený na rozvoji, osvojení si nových technológií a ich tvorivej aplikácii. Každá etapa rozvoja stavia na technologických úspechoch a výtoky z predchádzajúcich období a posledných štyridsať rokov je unikátnych v šírke a rýchlosti technologického rozmachu. Celosvetové zavádzanie novej výroby, rozvoj dopravy, informačných a komunikačných technológií zabezpečilo konkurentom na celom svete pomerne rovnaký prístup k surovinám, zdrojom, k zariadeniam a príslušenstvu i k finančnému kapitálu. Následnou expanziou svetového obchodu a prudkým nárastom nových výrobkov a služieb je priemyselná produkcia konkurencieschopnejšia a premenlivejšia ako predtým. Jednotlivé firmy vyrábajúce nové produkty sa vzájomne predstihujú vo vedúcom postavení v sektore, niektoré firmy sa musia transformovať, niektoré zaniknú. Nové technológie umožňujú podnikom odlišovať sa svojimi výrobkami, čo má za následok, že konkurenčná výhoda je viac založená na *hodnote* – mimoriadnej kvalite prevedenia

– ako na nákladoch. V ekonomike prebiehajú zmeny medzi konkurentmi, nové firmy vstupujú na trh, ďalšie ho opúšťajú, zanikajú, niektoré rastú, ďalšie sa redukujú. Ekonomika častejšie prechádza zmenami, ktoré ekonóm Joseph Schumpeter nazval „kreatívnou deštrukciou“ (Montana et al., 2001, s.12). Firmy, ktoré prežijú a prosperujú, musia byť *tvorivé* v generovaní nových realizovateľných myšlienok, *rýchlejšie* v ich zavádzaní na trh a *flexibilnejšie* v ich prispôbení sa na trhové podmienky. Výsledok sa potom prejaví v podstatnom posune fungovania na trhu. Firmy uplatňujúce nové postupy, metódy a praktiky vytvárajú rôzne vzťahy, podnikateľskú kultúru, ktoré umožňujú potrebnú kreativitu, rýchlosť a flexibilitu. Podniky sa reštrukturalizujú, vytvárajú strategické aliancie, akvizície, realizujú outsourcing a spin-offs. Zmeny v charaktere konkurencie vyústili v regiónoch do väčšej nestability, čo bol očividný dôkaz „kreatívnej deštrukcie“. Príkladmi veľkého ekonomického ohrozenia mnohých regiónoch v nedávnych rokoch sú regióny závislé na upadajúcom priemysle, napríklad textilnom, obuvníckom, ťažobnom, strojárskom atď.

Rozvoj dopravy a informačných a komunikačných technológií eliminoval obmedzovania vo výbere lokalizácie danej firmy. Nakoľko sa firmy líšia svojím charakterom, lokalizácia sa prejavuje výberom miesta zodpovedajúceho ich funkcií. Ústredie, riaditeľstvo, výskum, výroba a služby sa môžu lokalizovať v rôznych regiónoch, dokonca v rôznych krajinách. Navyše, rozhodnutie o lokalizácii podnikateľskej aktivity nemusí byť trvalé.

Technologické inovácie sú hlavným motorom ekonomického rozvoja, z regionálneho i z národného hľadiska. Avšak úspech v podnikaní a ekonomický rozvoj si vyžadujú inovácie aj v oblastiach presahujúcich hranice technológií. To znamená vytvárať strategické zmeny nasmerované k dosahovaniu vyššej pridanej hodnoty a k vyššej produktivite, či už v oblasti podnikania, vzdelávania alebo riadenia. Inovácie zahŕňajú technologický rozvoj, tvorivú aplikáciu nových technológií, ktoré mohli byť vyvinuté hocikde vo svete a zahŕňajú tiež efektívnejšie prístupy k rozvoju pracovných síl, nové spôsoby riadenia organizácií ako vo vnútri, tak i vo vzťahoch navonok, zmysluplné formovanie priemyselnej infraštruktúry, ktoré postupom času môžu vyústiť do rýchlej radikálnej zmeny. Úspešne realizované inovácie prinášajú a spájajú kreatívne myšlienky z rôznych oblastí - technológií, ľudských zdrojov, organizovania a riadenia vo vnútri organizácií i medzi organizáciami navzájom. Sústreďenie sa iba na samotné technologické inovácie nie je pre konkurencieschopnosť postačujúce.

Niektoré firmy sa zameriavajú na využitie výhod nízkych nákladov, často prostredníctvom off-shore. Firmy, ktorých konkurencieschopnosť je založená na cene, sú umiestňované do takých lokalít, ktoré umožňujú tvorivosť, rýchlosť a flexibilitu. Na lokálny charakter prostredia, ktorý ovplyvňuje konkurencieschopnosť, upozornil už Michael Porter. *„Lokalizácia ovplyvňuje konkurencieschopnosť pôsobením na produktivitu a rast produktivity. Konkurenčná výhoda v modernom rozvinutom priemysle je stále viac determinovaná líšiacimi sa poznatkami, zručnosťami, technikami a mierou inovácií, ktoré sú stelesnené vo vzdelaných ľuďoch a organizačných*

praktikách. Miera zdokonaľovania a rozvoja zručností a inovácie je výrazne daná lokálnym vplyvom. (Montana et al., 2001, s.13). Oblasti so špecifickými lokálnymi charakteristickými prvkami podporujú regionálny rozvoj priemyselných klastrov. Avšak ako história dokazuje, modely a schémy regionálnej dominancie v jednotlivých priemysloch nie sú statické. V kontexte s trhovou nestabilitou a firemnou mobilitou regióny nemajú zaručenú nemennosť a stabilitu v zoskupení kľúčového priemyslu. V záujme udržania zdravej ekonomiky regióny musia poskytovať také podmienky, ktoré prilákajú firmy do regiónu a presvedčia ich o výhodách umiestnenia práve v danom priestore, vytvoriť tu klaster a následne ho rozvíjať. Hoci medzi regionálnymi ekonomikami existujú podstatné rozdiely, napriek týmto rozdielom zvyšovať regionálnu ekonomiku prostredníctvom inovácií možno v každom regióne. Schopnosť inovovať nemusí byť len v technológiách. Základom zmeny je schopnosť regiónu úspešne sa transformovať a nájsť si svoju cestu a správne využiť svoje danosti. Napriek rôznym podmienkam každý región môže zvyšovať regionálne príjmy a pridanú hodnotu rozvojom a aplikáciou inovatívnych technológií, ktoré umožňujú vyrábať cenovo efektívnejšie výrobky a poskytovať služby či už v nových, alebo existujúcich priemysloch, službách a rôznych ďalších aktivitách. Rozvoj založený na inováciách odporúča spôsob, akým má región využiť svoje danosti a aktíva.

Výskum a konkrétne príklady dokazujú, že regióny s úspešnými, technologicky intenzívnymi a na poznatky orientovanými ekonomikami dospeli k rozvoju podobnými spôsobmi a cestami. Základom rozvoja založeného na inováciách a zameraného na vytváranie nových hodnôt, sú základné aktíva, ktoré predstavuje vzdelaná pracovná sila, rozvoj poznatkov a výskumu, tvorivosť, vyspelá informačná a komunikačná infraštruktúra, kvalita lokality a finančný kapitál. Regióny môžu disponovať rozdielnym množstvom aktív, avšak v každom regióne sa vyskytujú základné aktíva dôležité pre znalostnú ekonomiku, len ich treba identifikovať a kultivovať.

Pre inovačný rozvoj ekonomiky, ktorého hlavný motor rozvoja predstavujú technológie, sú významné nasledovné zložky a vzťahy:

- a) *Základné aktíva znalostnej ekonomiky* predstavuje kvalifikovaná a vzdelaná pracovná sila, rozvoj poznatkov a výskumu, tvorivosť, moderná informačná a komunikačná infraštruktúra, kvalita lokality a finančný kapitál. Disponujú nimi rôzne súčasti regiónu ako sú univerzity, spoločnosti rizikového kapitálu, start-up spoločnosti, profesijné organizácie, ako aj jednotlivci a ich rodiny;
- b) Aktíva znalostnej ekonomiky sa pretavia do želaných výsledkov iba vtedy, keď je vytvorené primerané dynamické *proinovačné podnikateľské prostredie*. Technologická dynamika umožňuje rozvoj nových produktov a služieb, ich komercializáciu, vznik nových obchodných formácií a rast produktivity. Prítomnosť spolupracujúcich inštitúcií a organizácií, profesijných organizácií, priemyselno-výskumných konzorcií, vzdelávacích inštitúcií a podporných podnikateľských spoločností vo veľkej miere vylepšuje podnikateľské prostredie;

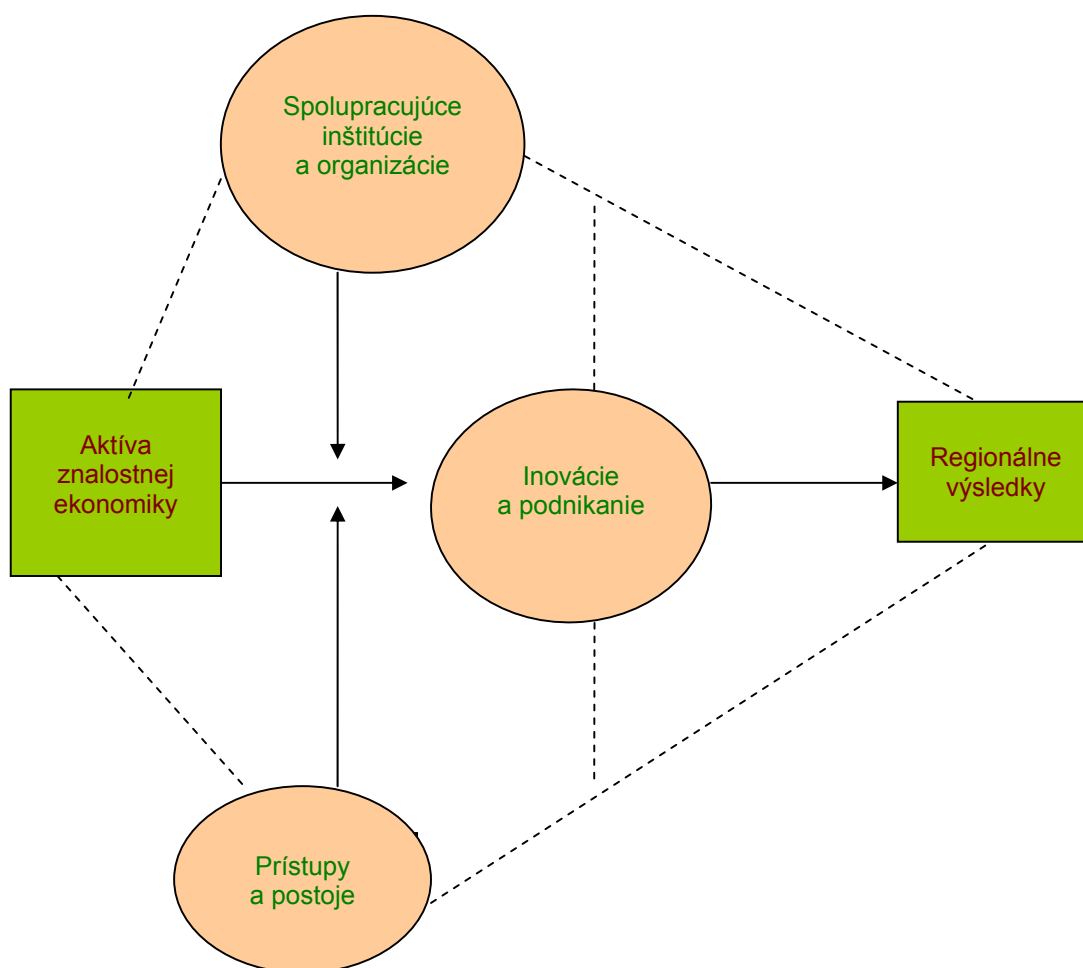
- c) V znalostnej ekonomike *organizácie a inštitúcie spolupracujú, aby boli konkurencieschopné*. Pre pretvorenie aktív znalostnej ekonomiky do želaných výsledkov pre daný región a pre úspešný inovačný proces je potrebné vytvárať vzťahy, väzby a podporné podnikateľské siete. Pre vytvorenie udržateľnej ekonomickej regionálnej výhody vedúce osobnosti a kľúčoví hráči regiónu v podnikateľských aktivitách, v univerzitách i v štátnej správe musia hľadať a nájsť cesty a spôsoby spolupráce naprieč hierarchickým a sektorovým hraniciam a zabezpečiť tiež cezhraničnú spoluprácu. Vytvorené aliancie, siete a ďalšie vzťahy vytvárajú spojenia a väzby veľmi dôležité a nevyhnutné pre ekonomický rozvoj v technológiami poháňanom svete, pretože inovačný proces je založený na spoločenských vzťahoch. Napríklad napriek tomu, že mnohé regióny majú výhody z lokalizácie univerzity a univerzitného výskumu ako zdroja poznatkov pre ekonomiku, vzťahy medzi lokálnym priemyslom a univerzitami sa nevytvorili.
- d) Spolupracujúce organizácie a inštitúcie zdieľajú určité *regionálne hodnoty, postoje a prístupy*. Pretože regionálne postoje a názory sú nehmotné, nedefinovateľné, napriek ich významnému a nespochybniteľnému dopadu sú často prehliadané. Podobne na aktivity odohrávajúce sa v regióne majú veľký vplyv názory a konanie jednotlivcov. Inovačná kultúra podnecuje jednotlivcov i región byť inovatívnym, mať podnikateľského ducha, čím prispieva k ekonomickým i spoločenským inováciám. Regióny, u ktorých pretrváva zdráhanie riskovať, majú komplikovanejšiu cestu k rozvoju prostredníctvom inovácií.

Uvedené myšlienky sú vyjadrené v schéme 1.

Inovácie a podnikanie, ktoré sa vytvorilo základe aktív znalostnej ekonomiky a spolupracujúcich inštitúcií, organizácií a ďalších aktérov, podporuje inovačná kultúra, tvorivé postoje a prístupy a ochota niesť riziko. V súčasnom modernom svete prostredníctvom webu cirkulujú tvorivé myšlienky a nápady medzi podnikateľskými a inými organizáciami v rámci regiónu i mimo neho, ktoré možno zužitkovať v inovačnom plánovaní pri formulovaní a vypracovaní strategickej vízie budúceho rozvoja.

Rôzne regióny disponujú rôznymi aktívami a rôznym stupňom rozvoja znalostnej infraštruktúry. S vyšším stupňom znalostnej infraštruktúry význam regiónu stúpa. Avšak vybavenie regiónu znalostnou infraštruktúrou nie je garanciou, že znalostná infraštruktúra bude mať ekonomický vplyv na rozvoj, pretože inkubačná doba poznatkov, myšlienok, nápadov a ich komercializácia nie je daná.

Schéma 1 Rozvoj regiónu v inováciách poháňanom svete

Prameň: Strategic planning in the technology –driven world: Guidebook for innovation-led development, 2001.

1. 2. Vytváranie regionálnych inovačných kapacít

Jediná istota o ekonomickej budúcnosti je jej nevyspytateľnosť. Región s dobrou pozíciou bude rozvíjať svoje inovačné schopnosti a prispôsobovať sa zmenám a novým podmienkam. Aby bol región úspešný, do riadenia svojho ekonomického rozvoja musí začleniť tvorivosť, flexibilitu a rýchlosť. Formovanie stratégie ekonomického rozvoja regiónu sa sústreďuje do nasledovných oblastí:

- a) **Podpora a pomoc pri získaní spolupracovníkov** (jednotlivcov, inštitúcií, organizácií, vytváranie sietí) – zaraďujú sa sem univerzity, priemyselné asociácie, vládne agentúry, obchodné komory, rozvojové agentúry, komunitné nadácie a ďalší aktéri, ktorí všetci potrebujú podporu

a pomoc pri rozvíjaní sietí, pri výmene poznatkov, nápadov, pri spolupráci a spoločnom zdieľaní príležitosti a šancí;

- b) **Investovanie do aktív** – vytvárať hodnoty znamená vytvárať dlhodobé modely investovania, nakoľko občasné a krátkodobé investovanie do aktív je neúčinné. Najvýznamnejším aktívom v technológiách a inováciami poháňanej ekonomike sú ľudia;
- c) **Vytváranie priaznivého, inovácie podnecujúceho podnikateľského prostredia** – inovácie a podnikanie musia nájsť podporu pre nasledujúce aktivity: generovanie myšlienok, ich dozrievanie (inkubácia), aplikácia nových technológií, komercializácia, rozvíjanie nových foriem podnikania;
- d) **Podpora inovatívnych prístupov a postupov a podnikateľská kultúra** – inovatívnosť a podnikanie v regióne podporuje podnikateľská kultúra, ktorá povzbudzuje odvahu niesť riziko a podporuje rozvoj infraštruktúry potrebnej pre tvorbu nových produktov, procesov, služieb a pre formovanie nových podnikateľských aktivít.

Úspešné regióny sú schopné priebežne sa prispôsobovať meniacim sa podmienkam prostredia. Vedia identifikovať, zužitkovať a kultivovať svoje aktíva, zaangažovať ich do spolupracujúcich procesov a podporovať priaznivé regionálne postoje, čo napomáha k celkovému rozvoju a rastu.

1. 3. Úloha riadenia, občianskej angažovanosti a odbornosti

Rozvoj založený na inováciách je komplikovanejší v spôsobe, v akom počas cyklu strategického inovačného plánovania udržiava v rovnováhe každú jednotlivú zložku procesu. V iniciačnej fáze, pri vytváraní rámca a tiež v realizačnej fáze kvalitné strategické plánovanie má na zreteli vyváženosť v riadení, v občianskej angažovanosti a v odbornosti.

Najdôležitejšou súčasťou ekonomického rozvoja je tvorivé spolupracujúce vedenie a riadenie, zdieľajúce spoločné ciele. Odborníci pôsobiaci v úspešných regiónoch deklarujú, že hlavným bodom úspechu je spolupracujúce riadenie. Členovia riadiacej zložky by mali mať nasledovné kľúčové vlastnosti:

- vidieť príležitosti a možnosti,
- mať podnikateľské schopnosti,
- vedieť prekročiť hranice regiónu,
- byť spoľahlivý a dôveryhodný ako spojovací medzičlánok,
- mať schopnosť pracovať v tíme.

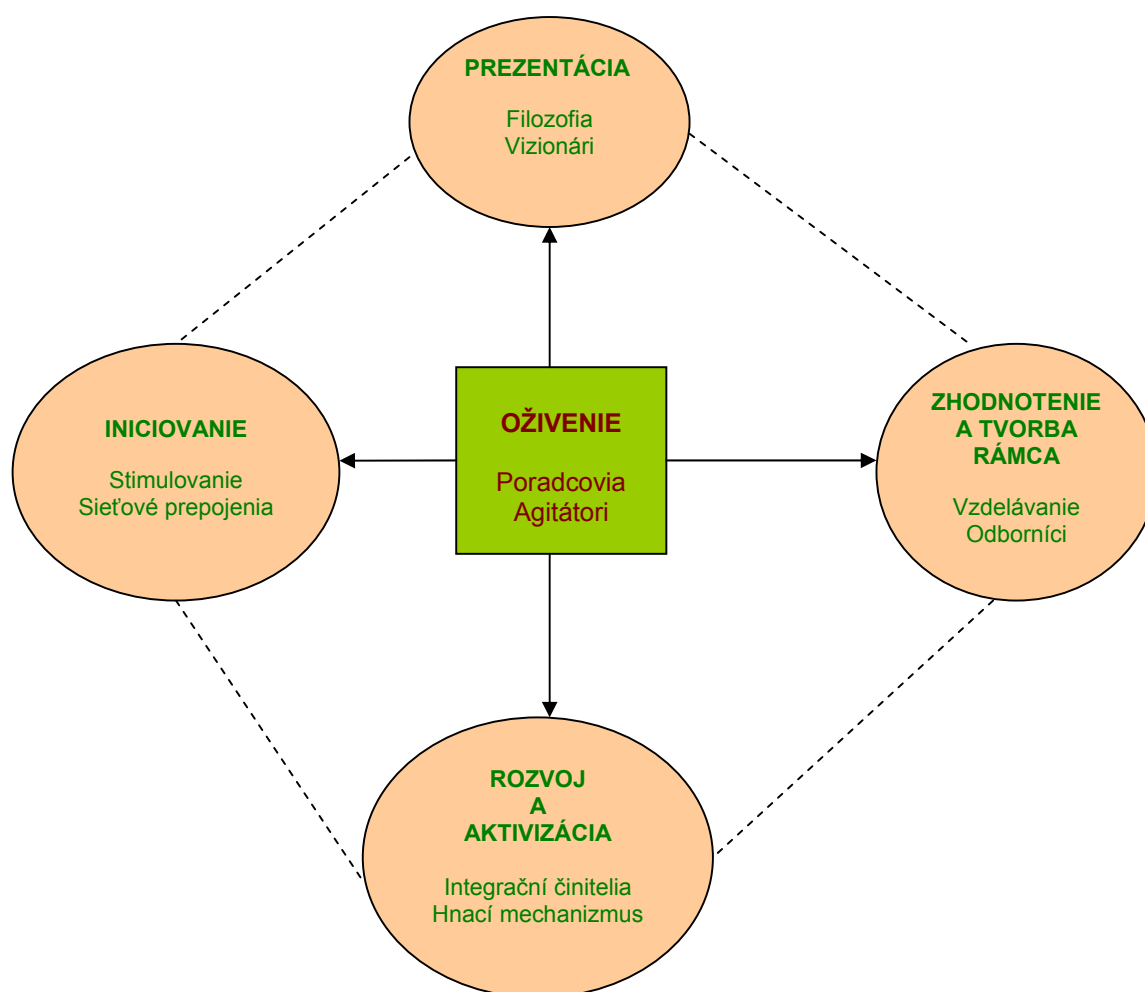
Spolupracujúci riadiaci odborníci vnímajú príležitosti, ktoré prináša znalostná ekonomika. Vedia rozpoznať nové prvky v ekonomickom prostredí – od zvyšujúcej sa konkurencie na globálnych trhoch až po demokratické zmeny, ktoré ovplyvňujú charakter regiónu. Uvedomujú si vzájomné závislosti a vzťahy, ktoré spájajú rozhodujúcich aktérov a organizácie s regio-

nálnou ekonomikou a vedia stanoviť, ktoré oblasti sú pre rozvoj regiónu prioritné. Riadiaci odborníci disponujú podnikateľskými schopnosťami; vidia šance regiónu a uvedomujú si, aký vplyv môže mať pre jeho rozvoj a vedia, ako ich využiť. Spolupracujúci riadiaci odborníci sú schopní vytvárať rovnováhu medzi víziou a nájsť cestu k výsledným efektom a očakávaným výsledkom. Sú pripravení čeliť politickým, funkčným a geografickým bariéram a pre uskutočnenie zmien a efektívnu spoluprácu prekročiť hranice regiónu. Spolupracujúci odborníci zdieľajú zodpovednosť za priebeh a výsledky rozvoja riadenia, preto sú spoľahlivým a dôveryhodným medzičlánkom.

Spolupracujúci riadiaci pracovníci v kontexte so svojimi prednosťami a kladmi majú na jednotlivých stupňoch efektívneho plánovacieho procesu rôzne úlohy. Nasledujúca schéma ilustruje úlohy a k tomu priradené silné stránky a výhody pre každý prvok strategického inovačného plánovacieho procesu.

Schéma 2

Kľúčové funkcie spolupracujúceho riadenia

Prameň: Strategic planning in the technology –driven world: Guidebook for innovation-led development, 2001.

Je takmer nemožné nájsť odborníkov so všetkými silnými stránkami uvedenými v schéme a ak by sa to teoreticky podarilo, i tak je ťažké zapojiť ich do celej časovej etapy strategického inovačného plánovania. Dôležité je však vytvoriť vyvážený efektívny tím, ktorý zaručí a zabezpečí úspešný proces strategického inovačného plánovania.

Popis jednotlivých zložiek strategického inovačného plánovania v znalostnej ekonomike

1. ***Vytvorenie tímu:*** Najdôležitejšou zložkou procesu strategického inovačného plánovania je vytvorenie tímu, ktorý bude riadiť strategický plánovací proces. V prvej etape riadiaci tím zvyčajne presne určí taktiku ako získať a zaangažovať širokú škálu účastníkov, preštuduje návrhy a postupy rozvoja regiónu a osvojí si najvhodnejšie projekty a metódy, ktoré budú vyhovovať podmienkam daného regiónu. V úspešných regiónoch sa vytvára tím z odborníkov, ktorí síce prichádzajú z rôzneho prostredia a s rôznymi názormi a stanoviskami, ale zdieľajú vlastnosti spolupracujúcich riadiacich osobností. Zvyčajne malý základný tím riadenia začne náborový proces pre získanie kolegov na účasti na plánovacom projekte. Je prospešné začať rokovania s organizáciami, ktoré samotné majú záujem o spoluprácu a pravdepodobne poznajú okruh vhodných odborníkov z oblasti priemyslu, z podnikateľských kruhov a z ďalších záujmových skupín. Kolektív riadiacich odborníkov je dôležité doplniť o účastníkov z regionálnej vlády, zo vzdelávacích inštitúcií, z ekonomických rozvojových agentúr a z rôznych nadácií. Zaradením uvedených organizácií a ich odborníkov do spolupráce pri strategickom plánovaní sa môžu zmierniť alebo odstrániť prípadné neskoršie problémy tým, že odborníci sa môžu hneď priamo a otvorene k problematike vyjadriť. Vytvorenie efektívneho tímu je procesom, ktorý vytvára vzťahy a väzby a preto iniciačná etapa je aj o spoločnom učení sa.
2. ***Predstavenie budúcnosti:*** Etapa vizualizácie sa zameriava na ujasnenie si očakávanej budúcnosti regiónu, v ktorej sa účastníci procesu strategického inovačného plánovania zoznamujú s jeho reálnym súčasným stavom. Stanovenie vízie inovatívneho regiónu si vyžaduje zoznámiť sa s fungovaním lokálnej ekonomiky a s vytvorením predstavy, ako by mala fungovať v budúcnosti. Vizionársky proces musí byť založený na existujúcej realite, ktorú zabezpečí zhodnotenie regionálnych aktív. Úspech v uplatnení inovatívnej regionálnej vízie sa stupňuje s narastaním a s rozvíjaním konsenzu medzi účastníkmi strategického inovačného plánovacieho procesu. Je samozrejmé, že účastníci majú široké rozpätie predstáv o budúcnosti regiónu, nachádzajú si však spoločné témy a hľadajú optimálnu strednú cestu. V spoločných diskusiách o kľúčových problémoch riadiaci odborníci hľadajú nové nápady a rozhodujúce kľúčové faktory pre rozvoj regiónu, vytvárajú rámce pre zostavenie kľúčových zložiek vízie a rozoberajú aj špecifické námety. Výsledky stretnutí riadiacich odborníkov je pre dosiahnu-

tie konsenzu nutné ďalej testovať v širokom publiku a prípadne modifikovať v opakovaných postupoch.

3. **Zhodnotenie súčasného stavu a vytvorenie rámcov:** Tretím krokom v postupe na strategickom inovačnom plánovaní po načrtnutí vízie je vyhodnotenie súčasných reálnych aktív regiónu - ich prezentácia, výkonnosť a možnosti využitia pre víziu. Na základe zhodnotenia aktív regiónu sa vytvorí rámcová konštrukcia možností a príležitostí a pripraví sa akčná mapa regiónu v kontexte so súčasnou realitou a želanou víziou. Objektívne zhodnotenie súčasného stavu si vyžaduje spracovanie rôznych kvantitatívnych i kvalitatívnych analýz. V tejto etape je dôležité vytvoriť tiež vhodný nástroj pre zapojenie lokálnych kapacít a rozličných lokálnych skupín účastníkov do plánovacieho a realizačného procesu.

Zhodnotením regiónu sa dosiahne komplexný a detailný obraz o tom, ako funguje regionálna ekonomika, zdokumentujú sa hlavné zdroje a aktíva regiónu a identifikujú jeho výhody. Rámce pre rozvoj regiónu sa stanovujú podľa kľúčových oblastí, ktoré následne prostredníctvom „cestnej mapy“ určia metódy, pomocou ktorých by mal región zrealizovať svoju víziu a ktoré by mali definovať postup pri transformácii a využití aktív, hľadať inštitúcie vhodné pre spoluprácu a prístupy a metódy k dosiahnutiu cieľov. Cestovná mapa poskytuje určitý počet špecifických stratégií pre dosiahnutie vízie. Tieto stratégie v hlavných rysoch naznačujú dielčie ciele a plány, napríklad kvalifikovaná pracovná sila pre najmodernejšie technológie, programy firiem pre jej vzdelávanie, vzdelávacie agentúry a pod. Cestovná mapa určí krátkodobé a dlhodobé kroky pre realizáciu týchto stratégií. Môže obsahovať stratégie, týkajúce sa:

- kľúčových klastrov, s ktorými bude región počítat' v budúcich rokoch,
- konkurenčných výhod v rozvoji a v udržaní si klastrov,
- inovatívnosti a podnikania,
- ľudského kapitálu a pridanej hodnoty pracovnej sily,
- rozvoja poznatkov,
- investícií do technickej infraštruktúry,
- lokálneho finančného kapitálu,
- zvyšovania ekonomických výhod,
- kvality života v regióne.

Cestovná mapa nie je nemenná a vyčerpávajúca., môže sa korigovať napríklad za päť alebo desať rokov, čo súvisí s meniacimi sa pozíciami v konkurencii a s rýchlym rastom nových poznatkov. Hlavnou hodnotou inovatívneho regiónu je nepretržité zdokonaľovanie a vylepšovanie stratégie. Cieľom nie je iba mať plán, ktorý je vhodný pre súčasné okolnosti, ale ktorý sa v priebehu zefektívňuje. Akonáhle sa dosiahnu prvotné ciele, región je viac sebaistý

a priebornejši vo vyrovnávaní sa s prípadnými problémami. Strategický proces inovačného plánovania by mal pamätať aj na poučenie sa z minulých snáh o zlepšenie ekonomiky a prostredia regiónu.

Nástroje ekonomického rozvoja sú formálne prostriedky, ktorými sa realizujú inovačné stratégie. Sú to investície do určitého druhu aktív a spolupracujúcich organizácií. Tieto nástroje môžu mať buď podobu programu, alebo môžu mať hmotný charakter. Existuje široká škála dostupných nástrojov, medzi ktoré možno zaradiť:

- technologické vzdelávacie inštitúcie,
- výskumné a rozvojové konzorciá,
- technologické podnikateľské inkubátory,
- programy technologického transferu a komercializácie,
- technologické podnikateľské rozvojové centrá,
- podnikateľské podporné siete,
- rizikový kapitál,
- podporné siete pre rozvoj vynálezov,
- vedecké a vedecko-technologické parky,
- technologické asistenčné služby,
- ciele programy na prilákanie podnikateľských aktivít,
- investície do kľúčovej infraštruktúry.

Každý ekonomický nástroj sa však musí prispôbiť konkrétnym potrebám regiónu, preto jednotlivé regionálne programy nemožno jednoducho kopírovať, ale modifikovať podľa svojich potrieb.

4. **Aktivizácia a realizácia:** Dobrá práca v predošlých fázach procesu strategického inovačného plánovania pripravuje základ pre jej úspešnú realizáciu. V tých regiónoch, ktoré už od štartu mali kvalitné riadenie, sa vytvorili adekvátne príležitosti pre širokú občiansku angažovanosť a tvorbu tvorivých rozvojových akčných plánov. Ďalším logickým postupovým krokom je implementácia, pre úspešný priebeh ktorej sú potrebné nasledovné súčasti: a) predloženie zmerateľných výsledkov a zodpovednosti, ktoré sa preukážu v každej plánovacej etape; b) zainteresovanosť všetkých zúčastnených v strategickom plánovacom procese; c) vykonávanie nepretržitých a opakovaných analýz a prerokovania stratégie a d) rozvíjanie trvalej kultúry spolupracujúceho riadenia a občianskej angažovanosti.

Ekonomický rozvoj založený na inováciách je spolupracujúci, nepretržitý proces s participáciou širokého tímu, ktorý na každom kroku doprevádzajú nové poznatky a tvorivé myslenie. Prvotné vízie a ciele sa v priebehu času mnohokrát prispôbujú meniacim sa podmienkam prostredia. Efektívny proces strategického inovačného plánovania je skutočne učiaci sa proces. Aby mal úspešný priebeh, rozličné skupiny účastníkov z verejného i súkromného sektora v danom re-

gióne si musia ochotne plniť povinnosti vyplývajúce zo spolupracujúceho riadenia a široko vedenej spolupráce.

Ako príklady dobrej praxe a úspešného ekonomického rozvoja na základe inovačného strategického plánovania a regionálnych inovačných stratégií so zapojením širokého spektra aktérov z verejnej i súkromnej sféry do ich tvorby uvádzame históriu troch rôznych regiónov v USA.¹

1. 4. Prípadová štúdia ekonomického rozvoja troch rôznych regiónov v USA

1.4.1. Louisville

Začiatkom 80.tých rokov 20. storočia rokov sa mesto Louisville nachádzalo uprostred recesie priemyslu znečisťujúceho životné prostredie. Dlhé roky sa regionálna ekonomika rozvíjala na základe priemyslu, ktorý zamestnával lacnú pracovnú silu. Široké zázemie tu mali vybudované spoločnosti General Electric a Ford. Do roku 1974 priemysel poskytoval 128 000 pracovných miest a zabezpečoval 38 % zamestnanosti. Avšak recesia v 80.tých rokoch a konkurencia ázijskej ekonomiky spôsobili pokles pracovných miest o 30 %, t. j. na 86 000 pracovných miest. Reakciou na krízu bola snaha priemyselnej a obchodnej komory diverzifikovať regionálnu ekonomiku prostredníctvom dvoch nových aktivít, ktoré by posilnili konkurencieschopnosť, a to leteckou nákladnou dopravou a vybudovaním call centra. V roku 1988 sedem regionálnych spoločností vytvorilo Veľké lousvillské partnerstvo, ktoré bolo zodpovedné za prilákanie podnikateľských aktivít. Už v roku 1995 bolo badať citelné zlepšenie ekonomických parametrov. Regionálny príjem v porovnaní k národnému príjmu USA vzrástol oproti roku 1985 z 94 % na 102 % a zamestnanosť v priemysle sa nielen stabilizovala, dokonca vzrástla o 5 %. Napriek úspešne postupujúcej diverzifikácii ešte stále bol v regióne vysoký podiel priemyslu. Keď sa stal novým predsedom Obchodnej a priemyselnej komory 37-ročný Doug Cobb, pochopil, že región potrebuje inovatívnosť – v technológiách, v logistike, v ekonomickom rozvoji a v riadení. Spolu s Partnerstvom bola vypracovaná vízia širokej regionálnej spolupráce, do ktorej sa zapojil veľký počet lokálnych riadiacich pracovníkov z verejného i súkromného sektora. Vytvorila sa cestovná mapa, ktorá určila ciele pre región a načrtla cestu a spôsob, ako ich dosiahnuť. Vo vízii sa stanovili dve strategické oblasti, v ktorých by mohol región vynikať: logistiku -distribúciu a biomedicínu. Po troch rokoch od vypracovania stratégie sa ekonomika v regióne oživila, nezamestnanosť sa znížila o 3 % a počet pracovných príležitostí sa zvýšil o 8 %.

---

¹ Spracované podľa Strategic planning in the technology –driven world: Guidebook for innovation-led development, 2001.

1.4.2. Austin

Hlavné mesto štátu Texas bolo do 70.tých rokov 20. storočia ospalým centrom správy a vzdelávania, s počtom cca 184 000 pracovných miest. Rozmach mesta naštartovali hlavne verejné výdavky a daňoví poplatníci, nakoľko Austin bol nielen administratívno-správnym centrom štátu, ale sa v ňom nachádzala jedna z najväčších verejných univerzít v USA. V nasledujúcej dekáde sa v meste zdvojnásobil počet štátnych zamestnancov a výraznejšie sa začali rozvíjať aj ďalšie odvetvia ako strojárstvo, poisťovníctvo a starostlivosť o zdravie, k čomu pristúpil rozvoj informačných technológií. Obchodná a priemyselná komora získala pre región Motorolu, ktorá priťahla ďalšie aktivity ako výrobu polovodičov a návrhárске a vývojové centrá. Na podnet predsedu Komory a bývalého manažéra texaskej nástrojárskej továrne sa rozvinula spolupráca medzi univerzitným výskumom a Motorolou a vypracovala sa vízia rozvoja mesta a regiónu. Avšak objavili sa i prekážky, ktoré predstavovali rozdrobenosť a malosť technologických firiem a dominanciu priemyslu na báze nafty a plynu. Vízia sa preto zamerala na iné oblasti: rozvoj elektrotechniky a počítačových výskumných programov a na strategické plánovanie, ktoré malo za cieľ pretransformovať Austin na mesto so znalostnou ekonomikou a vytvoriť konsenzus medzi hlavnými aktérmi v regióne s participáciou širokej verejnosti. Vybudovala sa aktívna spolupracujúca sieť riadenia, v ktorej kľúčovým aktívom sa stal univerzitný výskum. Do siete sa zapojila široká škála neformálnych inštitúcií. V roku 1988 región získal významnú firmu pre výrobu polovodičov SEMATECH a tiež najväčšieho súkromného zamestnávateľa Dell Computer. Za dekádu 1989 – 1999 sa počet pracovných príležitostí zdvojnásobil zo 490 000 na 800 000, priemerná ročná miera rastu dosahovala 5 % a miera nezamestnanosti nepresahovala 3 %. V roku 1999 regionálny príjem dosiahol 107 % k priemeru USA, kým pred tridsiatimi rokmi bol regionálny príjem 85 % celoamerického priemeru.

1.4.3. Tupelo

Región Tupelo, nachádzajúci sa na severovýchode štátu Mississippi, patril v 40.tých rokoch minulého storočia k najchudobnejším oblastiam najchudobnejšieho štátu USA. Poľnohospodárska oblasť zaoberajúca sa pestovaním bavlny a s nízko vzdelaným obyvateľstvom nemala takmer žiadne konkurenčné výhody. Po úspešnej transformácii ekonomiky sa od deväťdesiatych rokov stala druhým najzdravším regiónom v štáte Mississippi a v súčasnosti je diverzifikovaným priemyselným centrom s významným podielom medicíny. Súčasný systém verejného školstva patrí k najlepším v krajine. Región je cenným príkladom úspešnosti založenej na inovačnom rozvoji. Úspech vidieckemu regiónu zaručila aplikačná technológia, a to program umelého oplodnenia dojníc, ktorý následne podnietil rozvoj lokálneho podnikania. Vytvorila sa sieť spolupracujúcich

inštitúcií, založila sa Komunitná rozvojová základňa (CDF), ktorá vypracovala model ekonomického rozvoja, tzv. Rovnováhu poľnohospodárstva s priemyslom (BAWI). V stratégii rozvoja sa najväčší dôraz kládol na kvalifikovanú pracovnú silu a kvalitu života ako kľúčové aktíva regiónu. Hlavnou filozofiou rozvoja regiónu sa stali ľudia, ich vzdelávanie, ich angažovanosť, ktorí potom ako kvalifikovaná pracovná sila pritiahli priemysel s pridanou hodnotou. V dekáde 1989 – 1999 rástol počet pracovných príležitostí vo výrobnom sektore ročne o 1 000 miest a v službách o 1 500 miest.

Každý z uvedených príkladov dosiahol úspech inou rozvojovou cestou, ale všetky tri zdieľali určité spoločné myšlienky:

- a) zhodnotiť doterajší vývoj a poučiť sa z minulosti;
- b) pripraviť dobrý program a strategický plán založený na silných stránkach regiónu a na podpore investícií do nových oblastí;
- c) získať vedúce osobnosti s vizionárskym potenciálom a so silnými väzbami na komunitu, pretože tieto sú rozhodujúce pre úspech regiónu;
- d) okrem kvalitného riadenia zapojiť do spolupráce ďalšie organizácie a inštitúcie;
- e) široké zapojenie rôznych aktérov do plánovacích procesov a strategických cieľov prináša silný pocit spoločného vlastníctva na zdieľaných výsledkoch;
- f) šance na úspech vo veľkej miere stúpajú s rýchlosťou prechodu od plánovania k implementácii, realizácii;
- g) úspech môže priniesť nový súbor výziev, ktoré sa musia riešiť s rovnakým odhodlaním a v rovnakej spolupráci ako prvotná problematika;
- h) úspešná realizácia strategických plánov prebieha v kontexte s rozvojom príbuzných zdieľaných aktív jednotlivých účastníkov;
- i) ekonomický rozvoj je proces, nie produkt.

2. REGIONÁLNA POLITIKA EURÓPSKEJ ÚNIE A REGIONÁLNE INOVAČNÉ PLÁNOVANIE V SR

2. 1. Regionálna politika Európskej únie

Nová regionálna politika Európskej únie (EÚ) stavia na diverzite, výzvach a príležitostiach regiónov Európy. V súčasnosti je cca 43 % ekonomického výstupu a 75 % investícií a inovácií koncentrovaných len na 14 % európskeho územia v tzv. päťuholníku medzi Londýnom, Hamburgom, Mníchovom, Milánom a Parížom. S poslednými rozšíreniami sa rozdiely medzi európskymi regiónmi značne prehĺbili. Najbohatší členský štát Luxembursko je teraz 7x bohatší ako najchudobnejšie Rumunsko. Na regionálnej úrovni sú rozdiely ešte výraznejšie: najbo-

hatší región je Inner London s 290 % priemerného hrubého domáceho produktu (HDP) EÚ 27 na hlavu, kým najchudobnejší región Nord-Est v Rumunsku dosahuje iba 23 % priemeru EÚ 27. Hoci HDP nevyjadruje úplne presný odraz životnej úrovne, pretože sa neodráža v relatívnych nákladoch na život, predsa indikuje rozdiely, ktoré medzi regiónmi existujú. Tento smer je možné pozorovať aj na vzorcoch vyvíjajúcich sa ekonomík ako napríklad Čína a India, v ktorých región s najvyšším HDP na hlavu má úroveň sedemkrát vyššiu ako najmenej rozvinutý región. Rozdiely v Spojených štátoch a Japonsku sú menej výrazné – v USA je tento rozdiel len 2,5-násobný a v Japonsku dvojnásobný (Working for the regions, EU regional policy 2007 – 2013, 2008, s. 4).

Regionálna politika Európskej únie zavádza do praxe solidaritu medzi národmi. Základným cieľom Európskej únie, ktorý je ako dôležitý zakotvený v jej zmluve, je posilnenie ekonomickej, sociálnej a územnej kohézie tým, že sa znížia vývojové rozdiely medzi regiónmi. Finančné prostriedky vyčlenené na tento cieľ predstavujú viac ako tretinu rozpočtu EÚ pre obdobie 2007 – 2013. Tým, že sa finančné prostriedky koncentrujú na chudobnejšie regióny s cieľom rýchlejšie ich priblížiť k tým vyspelejším, investície kohéznej politiky majú značný dopad na konkurencieschopnosť všetkých regiónov a na životné podmienky všetkých jej obyvateľov a tak na posilnenie konkurencieschopnosti ekonomiky Európskej únie ako celku. Ekonomický úspech a konkurencieschopnosť Európskej únie je sociálny proces, ktorý si vyžaduje úzku spoluprácu nielen medzi jednotlivými členskými štátmi, ale i na nižších úrovniach.

Globalizácia, klimatické zmeny, starnutie populácie, externá imigrácia a potreba udržateľného rozvoja zdrojov energie, to sú výzvy pre územie Európy, ktoré nehľadia na národné, inštitucionálne alebo politické hranice. Cieľom novej regionálnej politiky EÚ je zmeniť spoločné výzvy na príležitosti, preto Európska únia hľadá spoločné riešenie týchto výziev v partnerstve národných, regionálnych a lokálnych úrovní, nakoľko majú priamy dopad na regionálne a lokálne spoločenstvá a vyžadujú si, aby verejní i súkromní partneri spolupracovali a našli praktické a komplexné riešenia.

Udržateľný ekonomický rast je čoraz viac spojený s kapacitou regionálnych ekonomík a s ich schopnosťou zmeny na inovujúce regióny, čo znamená vytvárať prostredie podporujúce výskum, rozvoj a inováciu. Kohézna politika Európskej únie vyčlenila na túto prioritu rozsiahly objem financií. Posledné štatistiky poukazujú na veľké rozdiely medzi členskými štátmi Európskej únie a regiónmi v oblasti výskumu a rozvoja (R&D) a inovácií. Výdavky na R&D predstavovali priemerne 1,84 % HDP EÚ 27 v roku 2005 a v porovnaní s USA a Japonskom sú v nepriaznivom postavení (USA 2,67 % a Japonsko 3,2 %). Jedinými členskými štátmi, ktoré vynakladajú viac ako 3 % svojho HDP na R&D, sú Fínsko a Švédsko a iba 27 z 268 regiónov Európskej únie v súčasnosti dosahuje túto úroveň. Viac ako 100 regiónov vynakladá menej ako 1 %, väčšina z nich sa nachádza v južnej Európe a v nových členských štátoch (Working for the Regions, EU regional policy 2007 – 2013, 2008, s. 14). V Slovenskej republike podiel výdavkov na

výskum a rozvoj na HDP klesá; v roku 2008 bol podiel výdavkov 0,47 % HDP oproti 0,51 % v roku 2004 a s týmto podielom sa SR zaraďuje na koniec členských krajín EÚ. Na regionálnej úrovni by pomohli podporiť inováciu napríklad aktivity ako investície do infraštruktúry, zariadení a príslušenstva, posilnenie prepojenia medzi priemyselnými rozvojovými zónami a výskumnými inštitúciami, podpora vytváraniu zoskupení, vedeckých a technologických parkov, podpora mobility výskumníkov a partnerstvá medzi školiacimi inštitútmi a lokálnymi technologickými podnikmi.

Nástroje kohéznej politiky Európskej únie zdôrazňujú význam výskumu a inovácie a podporujú ich s celkovými finančnými prostriedkami takmer 60 miliárd €, čo predstavuje 17,3 % z celkového rozpočtu na roky 2007 – 2013. Z tejto celkovej sumy je určených 15,6 miliardy € na výskumné centrá a infraštruktúru, 26,5 miliardy € na technologický transfer a R&D a na podporu inovácie vo firmách a 15 miliárd € na informačné a komunikačné technológie. Aktivity výskumu a inovácie sa zamerajú na štyri prioritné oblasti:

1. Posilnenie spolupráce medzi podnikmi navzájom a medzi podnikmi a verejnými výskumnými inštitúciami, ktorá sa bude realizovať prostredníctvom transregionálnych zoskupení.
2. Podpora výskumu a inovácie v malých a stredných podnikoch.
3. Naštartovanie cezhraničnej a transnacionálnej spolupráce.
4. Posilnenie kapacitnotvornej infraštruktúry a ľudského kapitálu v oblastiach so značným rastovým potenciálom.

Motorom ekonomického rozvoja sú nielen regióny, ale i mestá. Mestá symbolizujú dvojitú výzvu, ktorej v súčasnosti čelí Európska únia: ako zlepšiť konkurencieschopnosť tak, aby boli splnené sociálne i environmentálne potreby. Napriek tomu, že mestá sú centrami ekonomickej aktivity, inovácie a zamestnanosti, postavené sú pred mnohé výzvy. Trend k suburbanizácii, koncentracii nezamestnanosti v okolí miest, zvyšujúca sa dopravná preťaženosť, to sú problémy, na ktoré reaguje regionálna politika. Nové nariadenia kohéznej politiky na obdobie 2007 – 2013 poskytujú nástroje na posilnenie mestského rozmeru a ich udržateľnosti v novej generácii programov a vyčleňujú na mestský rozvoj cca 6,1 % celkového rozpočtu kohéznej politiky, ktoré majú podporiť podnikanie, inovácie a rozvoj služieb, zlepšenie susedných oblastí v kríze, hlavne obnovu fyzického prostredia, opätovný rozvoj miest s pôvodnou priemyselnou výstavbou, zachovanie a rozvoj historického a kultúrneho dedičstva a podpora čistej mestskej dopravy. Na mestský rozvoj bolo pre roky 2007 – 2013 vyčlenených cca 21,1 miliárd €, čo predstavuje 6,1 % celkového rozpočtu kohéznej politiky EÚ. Výrazný dopad na mestský rozvoj majú ďalšie investície na infraštruktúru vo výskume a inovácii, na dopravu, životné prostredie, vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť a kultúru. Týmto integrovaným prístupom podporuje synergie medzi rôznymi odbornými politikami a povzbudzuje dialóg medzi ekonomickými, sociálnymi partnermi a verejnými organizáciami.

Ciele, štrukturálne fondy a nástroje regionálnej politiky v období rokov 2007 – 2013

Ciele	Štrukturálne fondy a nástroje		
Konvergencia	ERDF	ESF	Kohézny fond
Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť	ERDF	ESF	
Európska teritoriálna spolupráca	ERDF		

Poznámka:

Kohézny fond – KF: vzťahuje sa na členské štáty s HDP menším ako 90 % priemeru EÚ. KF spolufinancuje projekty v oblasti dopravy a životného prostredia vrátane transeurópskych sietí (TEN_s), energetickej efektivity a obnoviteľnej energie.

ERDF – Európsky fond regionálneho rozvoja: je hlavným zdrojom financovania tvorby interného potenciálu regiónov. Založený bol v roku 1975 a podieľa sa na financovaní produktívnych investícií, podnikania, dopravy a infraštruktúry životného prostredia, výskumu a technológie, inovácie, informačnej spoločnosti, udržateľného rozvoja a iných aktivít. Podľa cieľa konkurencieschopnosti sa ERDF bude zameriavať na tri priority: (1) inovácia a ekonomika znalostí, (2) životné prostredie a (3) prevencia rizika a prístup vonkajších mestských centier k doprave a telekomunikáciám.

ESF – Európsky sociálny fond: spoločne s KF a ERDF je jedným z troch finančných nástrojov kohéznej politiky EÚ. Vytvorený bol v roku 1957 a je hlavným zdrojom finančnej podpory EÚ na rozvoj zamestnanosti ľudských zdrojov. Má štyri kľúčové oblasti aktivity: (1) zvyšovanie adaptability pracovníkov a podnikov, (2) zvyšovanie prístupu k zamestnanosti a účasti na trhu práce, (3) posilňovanie sociálneho začlenenia prostredníctvom boja s kriminalitou a uľahčovanie prístupu na trh práce pre znevýhodnených ľudí a (4) podpora reformy zamestnanosti a inklúzie.

Priority, zameranie sa na programy a ciele regionálnej politiky jednotlivých členských krajín Európskej únie sú pre porovnanie uvedené v prílohe č. 3.

2. 2. Východiská pre formovanie regionálnych inovačných stratégií

Za kľúčový faktor rozvoja sa v súčasnosti považujú inovácie a z tohto dôvodu im významnú pozornosť venujú inštitúcie Európskej únie. Ešte v roku 2000 si Európska únia stanovila ambiciózný cieľ stať sa do roku 2010 najdynamickejšou ekonomikou sveta založenou na poznatkoch, ktorý bol vytýčený v Lisabonskej stratégii. Neskôr v septembri 2006 Európska komisia (EK) predložila oznámenie s názvom: „Uvedenie poznatkov do praxe: Všeobecná inovačná stratégia pre Európsku úniu“, ktorej cieľom bolo posilniť aktivity v oblasti inovácií na úrovni EÚ. Implementácia tohto oznámenia bola ponechaná na jednotlivé členské štáty. Oznámenie vymedzovalo rámec na podporu inovácií, ktorý zahŕňal rôzne oblasti majúce dosah na inovácie, orientovalo sa na modernizáciu a na Európsky technologický inštitút, na výmenu technológií medzi priemyselnými odvetvami a univerzitami, na vývoj klastrov, na podporu inovácií verejným obstarávaním, na rozvoj stratégie zameranej na lepšie využívanie duševného vlastníctva. Okrem toho zavádzalo prístup, ktorý sa zameriaval na zjednodušenie uvádzania na trh nových inovatívnych produktov a služieb v perspektívnych oblastiach („nové trhy“). Na uskutočnenie tejto iniciatívy Komisia nenavrhol zriaďovať nové štruktúry, ale opierala sa o existujúci rámec revidovaného lisabonského

partnerstva pre hospodársky rast a zamestnanosť. Oznámenie reagovalo na aktuálnu situáciu v oblasti inovácií v EÚ navrhnutím desiatich akčných bodov, ktoré by mali vysokú prioritu:

1. Vytvorenie vzdelávacieho systému, ktorý podporuje inovácie.
2. Zriadenie Európskeho technologického inštitútu.
3. Vytvorenie jednotného a atraktívneho trhu práce pre výskumných pracovníkov.
4. Posilnenie prepojenia medzi výskumnou sférou a priemyslom.
5. Posilnenie inovácií v regiónoch prostredníctvom programov novej kohéznej politiky.
6. Prepracovanie pravidelnej štátnej pomoci v oblasti výskumu a inovácií a lepšie riadenie daňových stimulov v oblasti vedy a výskumu.
7. Zefektívnenie ochrany práv duševného vlastníctva.
8. Digitálne produkty a služby – poplatky za autorské práva.
9. Stratégia pre „vedúce trhy“ priaznivé pre inovácie.
10. Podpora inovácií prostredníctvom verejného obstarávania.

Týchto desať priorít Inovačnej stratégie Európskej únie uverejnených vo forme oznámenia sa malo premietnuť do inovačných politík jednotlivých členských štátov, aj keď nie všetky z nich sú realizovateľné na úrovni nižšej ako nadnárodnej. V decembri 2006 sa Rada Európskej únie pre konkurencieschopnosť zhodla na zásadnej úlohe inovácií v súčasnom globálnom hospodárskom rozvoji a určila deväť strategických priorít pre ďalší posun v oblasti inovácií:

1. Spustenie účinného systému ochrany práv duševného vlastníctva.
2. Zavedenie proaktívnej politiky štandardizácie.
3. Zefektívnenie systému verejného obstarávania v prospech inovácií.
4. Spustenie spoločných technologických iniciatív.
5. Posilnenie inovácií a hospodárskeho rastu na „vedúcich trhoch“.
6. Zlepšenie spolupráce medzi vysokými školami, výskumnou sférou a podnikmi.
7. Podpora inovácií v regiónoch.
8. Navrhnutie postupu v oblasti inovácií v službách a technologických inovácií.
9. Trhy rizikového kapitálu.

Inovácie a projekty, ktoré sa týkajú podpornej inovačnej infraštruktúry, sú v Európskej únii podporované z viacerých zdrojov a programov. Za najdôležitejšie možno považovať rámcové programy Európskej únie (v súčasnosti na roky 2007 – 2013 je to 7. rámcový program – RP), INTERREG programy a relatívne nový nástroj na podporu konkurencieschopnosti zameraný na malé a stredné podniky – Rámcový program pre konkurencieschopnosť a inovácie. Aj keď sa 7. RP podobne ako jeho predchodca zameriava najmä na oblasť vedy a výskumu, v porovnaní s predošlým programovacím obdobím vytvára oveľa širší finančný, vecný a časový priestor práve pre inovácie, podporu výskumnej infraštruktúry a regionálny rozvoj. Významnosť tohto nástroja

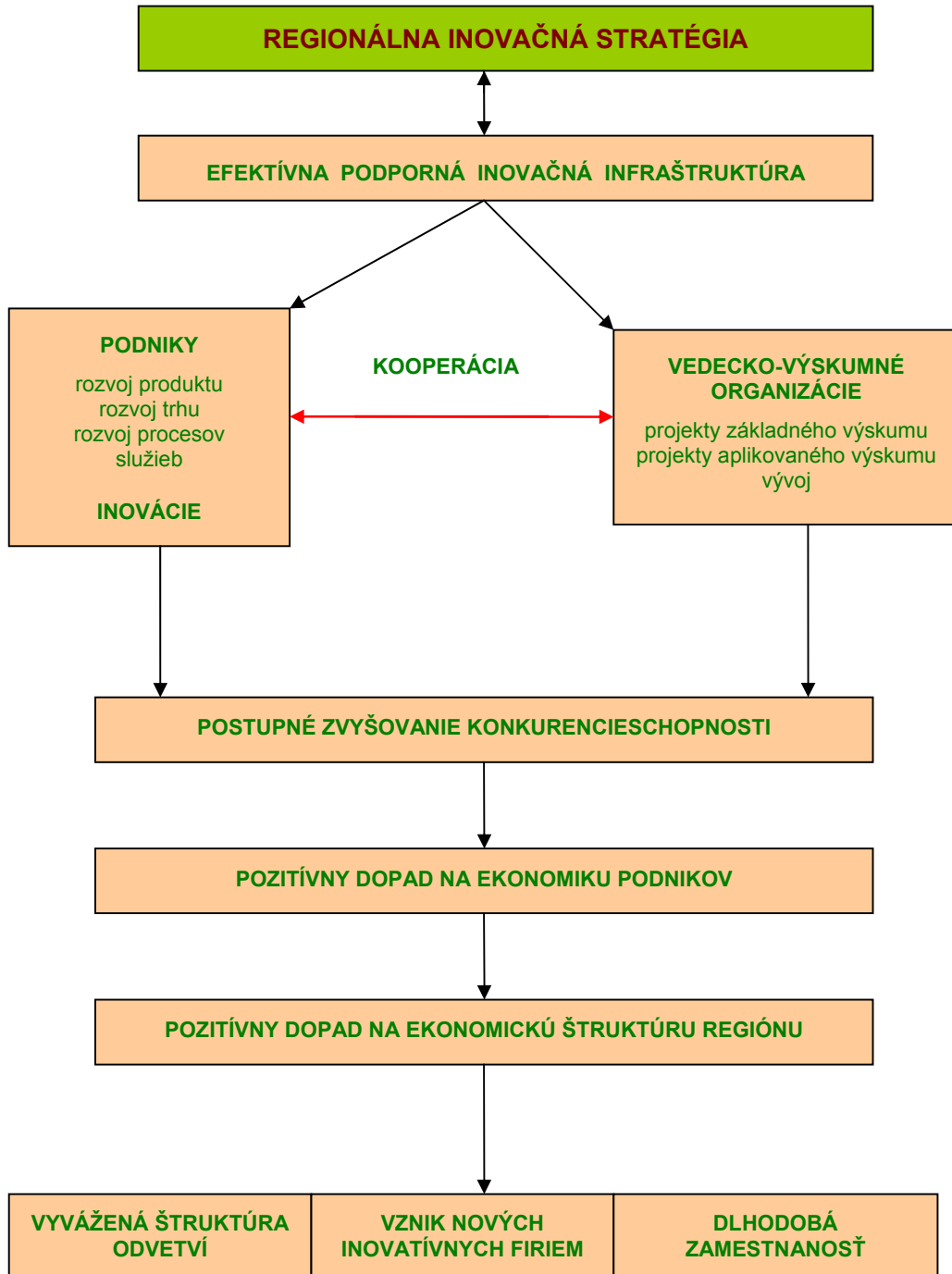
pre financovanie inovatívnych projektov podčiarkuje rozpočet 7. RP pre obdobie 2007 – 2013, ktorý predstavuje 54,852 mld. EUR.

Pre zvyšovanie regionálnej konkurencieschopnosti európskych regiónov vytvorila Európska komisia začiatkom 90-tych rokov metodológiu regionálnych inovačných stratégií (RIS), neskôr regionálnych stratégií pre inovácie a technologický transfer (RITTTS), ktoré začala podporovať prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Cieľom uvedených projektov bolo stimulovať inovačnú aktivitu regiónov a zvyšovať jej kapacitu prostredníctvom vytvárania konsenzu medzi hlavnými regionálnymi aktérmi. Regióny, ktoré realizovali projekty RIS, sú zastrešené v rámci Siete inovatívnych regiónov Európy (IRE Network). Sieť slúži ako spoločná platforma pre rozvoj spolupráce medzi európskymi regiónmi, slúžiaca na výmenu znalostí a skúseností v oblasti regionálnych inovačných politik a stratégií medzi jednotlivými regiónmi. Zámerom siete IRE je poskytnúť členským regiónom nové nástroje, programy a príležitosti na interregionálnu výmenu skúseností z oblasti propagácie inovácií, zlepšiť schopnosť regiónov podporovať rozvoj inovácií a zvýšiť konkurencieschopnosť firiem pôsobiacich v regióne. Sieť IRE je prístupná pre všetky európske regióny, ktoré majú záujem o rozvoj vlastných regionálnych inovačných systémov. Veľká väčšina členských regiónov už realizovala projekty Regionálnej inovačnej stratégie Európskej komisie. V súčasnosti má sieť IRE viac ako 230 členských regiónov, pričom projekty RIS boli v rokoch 1994 – 2005 realizované vo viac ako 120 regiónov EÚ25 a kandidátskych krajín a v období 2005 – 2008 boli implementované v ďalších 33 regiónoch najmä nových členských krajín Európskej únie.

Cieľom regionálnej inovačnej stratégie je vytvoriť zásady inovačnej politiky a vytvoriť funkčnú regionálnu podpornú infraštruktúru. Proces RIS a väzby v nej sú znázornené v schéme.

Regionálna inovačná stratégia je len prvým krokom, ktorý by mal naštartovať rozvoj regiónu na báze inovácií. Je to však veľmi dôležitý krok pre vypracovávanie nových rozvojových projektov financovaných zo zdrojov Európskej únie. Regionálna inovačná stratégia určuje smerovanie na nasledujúce programové obdobie a vytvára predpoklady k ďalšiemu napredovaniu regiónu.

Schéma 3
Dopady implementácie regionálnej inovačnej stratégie

Prameň: Spracované podľa projektu RIS INSTIT.

2. 3. Regionálne inovačné plánovanie a regionálne inovačné stratégie v Slovenskej republike

Prebiehajúce procesy globalizácie a internacionalizácie trhov veľkou mierou prispievajú k dynamike a k charakteru uskutočnených zmien v spoločensko-politických, sociálnych a tiež kultúrnych oblastiach života spoločnosti. Vzhľadom na význam a zložitosť prebiehajúcich procesov, sa do popredia objektívne dostáva predovšetkým regionálny rozmer ich pôsobenia. Tento prístup umožňuje identifikovať príčiny a rozsah externých, resp. vnútorných, lokálnych podmienok a vplyvov, diferencovať lokálny a regionálny obsah vzájomne súvisiacich procesov, ich dopadov a aspektov pôsobenia a následne lepšie identifikovať disponibilný inovačný potenciál, vhodné akcelerátory a efektívne spôsoby riešenia.

Sprievodným znakom ekonomických procesov je veľký tlak na rast konkurenčnej schopnosti regiónov. Ťažiskovým hnacím motorom rastu konkurenčnej schopnosti sa stávajú predovšetkým inovácie a vzdelávanie, schopnosť aplikovať výsledky vedy, výskumu a vývoja v podnikateľskej praxi. Z uvedeného dôvodu sa pozornosť v tomto kontexte sústreďuje na kľúčové faktory a determinanty rastu konkurenčnej schopnosti s dôrazom na využívanie podpory inovačného podnikateľského prostredia prostredníctvom:

- systému účinných nástrojov hospodárskej politiky,
- rastúcej kvality ľudských zdrojov,
- inovačných schopností dostatočne motivovaných a zainteresovaných podnikateľských subjektov v zameraní na aplikáciu výsledkov vedy a výskumu pri nachádzaní a využívaní nových komerčných príležitostí.

Súčasná inovačne orientovaná regionálna politika patrí medzi endogénne stratégie, pretože sa orientuje na rozvoj potenciálu existujúceho v regióne. Región je vlastne zložitý interaktívny ekonomický systém, ktorý tvorí veľký počet prvkov rôznej kvality a ktoré sú spojené hustými väzbami. Z pohľadu regionálnej politiky je región územne vymedzeným priestorom, v ktorom sa vytvára a uskutočňuje regionálna ekonomická, sociálna, štrukturálna a inovačná politika (Hudec, 2008, s. 78).

Inovácie ako jeden z hlavných nástrojov budovania znalostnej ekonomiky na Slovensku zastrešuje Inovačná stratégia SR na roky 2007 – 2013, ktorý je cielený na inovácie, vymedzuje slabé a silné stránky problematiky s upozornením na ohrozenia a príležitosti jednotlivých faktorov inovačného procesu tak, aby sa prostredníctvom vytýčených úloh dosiahli ciele Lisabonskej stratégie na národnej úrovni, ciele Národného strategického referenčného rámca SR (NSRR), jeho operačných programov a nadväzujúcich dokumentov. Inovačná stratégia SR v nadväznosti na NSRR je kompatibilná s operačným programom Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, operačným

programom Výskum a vývoj, ktorých riadiacimi zložkami sú rezorty hospodárstva a školstva. Vypracovanie Inovačnej stratégie SR vychádzalo z jednoznačnej potreby mať základný dokument, ktorý bude zastrešovať problematiku inovácií v SR. V období 2007 – 2013 sa v SR dobuduje národný inovačný systém, ktorý bude obsahovať regionálne inovačné štruktúry, s čím súviselo vypracovanie regionálnych inovačných stratégií samosprávnych krajov.

Prvý slovenský projekt regionálnej inovačnej stratégie bol realizovaný v rokoch 2002 – 2004 a jeho cieľom bol návrh regionálneho inovačného rozvoja pre obdobie nasledujúcich 10 rokov pre regióny Nitra, Nové Zámky a Bratislava. Tento projekt bol vypracovaný v rámci programu RIC NACE (Regional Innovation Strategies in Newly Associated Countries) a vychádzal z Lisabonskej stratégie a zo Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010, ktorá sa považovala za Národnú lisabonskú stratégiu. V rokoch 2005 – 2008 sa vypracovali inovačné stratégie vo všetkých ostatných krajoch Slovenska vrátane Bratislavského kraja, ktoré boli podporené 6. Rámcovým programom Európskej únie. Projekty regionálnych inovačných stratégií boli spracované podľa metodológie RIS Európskej únie s výnimkou Košického kraja, ktorý projekt RIS realizoval spoločne so Severným Maďarskom a v rámci neho boli spracované dve samostatné regionálne inovačné stratégie a zároveň spoločná cezhraničná regionálna inovačná stratégia. Pri spracovaní RIS sa autori opierali jednak o Inovačnú stratégiu EÚ z roku 2006, ako aj o Inovačnú stratégiu SR na roky 2007 – 2013.

Metodologický rámec tvorby regionálnej inovačnej stratégie

Hlavným cieľom regionálnych inovačných stratégií bolo vytvoriť prostredie priaznivé pre rozvoj podnikania a inovácie a podporiť trvalo udržateľný ekonomický rast a zvýšenie zamestnanosti v regióne. Jednotlivé kroky smerujúce k naplneniu cieľov RIS:

1. Vytvorenie inovačného a podnikateľského povedomia v regióne:
  - poskytnúť vysoko kvalitné vzdelávanie,
  - podporovať subjekty poskytujúce vedecko-technické služby,
  - podporovať transfer know-how z rozvinutejších regiónov EÚ.
2. Rozvoj kľúčových priemyselných sektorov v regióne za účelom zabezpečenia vysokokvalifikovaných dlhodobých pracovných miest s rovnakou šancou pre obidve pohlavia:
  - identifikovať kľúčové sektory v regióne,
  - sústrediť sa na rozvoj týchto kľúčových sektorov,
  - podporiť zakladanie nových inovatívnych malých a stredných podnikov.
3. Vytvorenie sietí a partnerstiev na zvýšenie informačného toku a transferu technológií, ako aj difúzie vedomostí do regiónu:

- vytvoriť siete medzi hlavnými aktérmi v oblasti inovačného rozvoja – univerzity, výskumno-vývojové ústavy a podnikateľské subjekty.
4. Rozvoj infraštruktúry podporujúcej inovačné spoločnosti:
- založiť Centrum na podporu inovačného rozvoja,
  - vytvoriť spoločné viacúčelové skúšobné laboratóriá,
  - vytvoriť virtuálnu univerzitu.
5. Začlenenie regionálnej samosprávy do inovačného procesu:
- vytvoriť Regionálnu radu pre inovačný rozvoj,
  - implementovať štrukturálne fondy do financovania aktivít na podporu inovačného rozvoja,
  - navrhnúť regionálnu investičnú politiku na podporu inovačných aktivít podnikateľských subjektov.

Programy regionálnej inovačnej stratégie sa stali úspešným nástrojom novej inovačnej regionálnej politiky a regionálneho inovačného plánovania založenej na princípe budovania „zdola - nahor“ aplikovaním vzájomného dialógu. Implementácia regionálnych inovačných stratégií priniesla Slovensku možnosť zvýšiť si povedomie o dôležitosti inovácií a poznatkov v regionálnom rozvoji, začleniť sa do inovačných sietí európskych regiónov a vytvárať a budovať regionálne partnerstvá. Regióny dostali možnosť učiť sa, osvojiť si dobré praktické príklady a aktívne sa zúčastniť na tvorbe regionálnej inovačnej politiky.

Regionálne inovačné stratégie krajov SR predchádzali vypracovaniu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR (NSRR SR) schválenej vládou SR v máji 2010, ktorá sa podobne venuje vízií, stratégii a prioritám regionálneho rozvoja regiónov SR. Národná stratégia regionálneho rozvoja SR prezentuje hlavné faktory rozvoja jednotlivých regiónov, načrtáva existujúce regionálne rozdiely a prognózu hospodárskeho vývoja v regiónoch v závislosti od druhu uplatňovanej politiky súdržnosti. Materiál poukazuje tiež na trendy v prioritných oblastiach, na ktoré sa v súlade s revidovanou Lisabonskou stratégiou a strategickým dokumentom Európa 2020 kladie dôraz v rozvoji Slovenska. Naplnenie dlhodobej vízie a dosiahnutie strategického cieľa Národnej stratégie regionálneho rozvoja je rozložené do piatich prioritných oblastí, ktoré by sa mali stať jej základnými piliermi realizácie. Základné prioritné oblasti sú vymedzené nasledovne: 1. Veda, výskum, inovácie; 2. Ľudské zdroje; 3. Zamestnanosť; 4. Konkurencieschopnosť, rast a podnikateľské prostredie; 5. Životné prostredie – zmeny klímy, obnoviteľné energetické zdroje. Z Národnej stratégie regionálneho rozvoja bude vychádzať aj nový programový dokument na využívanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie po roku 2013. Znamená to, že SR bude môcť po ukončení programového obdobia 2007 až 2013 čerpať eurofondy v zmysle stratégie a určených priorit vyznačených v tomto novom dokumente. Dokument obsahuje aj systém monitorovania a hodnotenia realizácie národnej stratégie, jej organizačné a inštitucionálne zabezpečenie a finanč-

ný a časový plán realizácie. Národná stratégia regionálneho rozvoja SR bola pripravená participatívnou metodikou, t. j. v partnerstve a spolupráci so zástupcami štátnej správy, krajov, akademickej obce a mimovládnych organizácií.

3. INOVATÍVNOSŤ A TVORIVOSŤ V REGIÓNOCH

Inovácie a tvorivé schopnosti sú základným determinantom ekonomickej prosperity v globalizujúcej sa, na poznatkoch založenej ekonomike. Súčasná práca zaoberajúca sa inovačnými systémami svedčia o tom, že región je kľúčovou úrovňou, na ktorej sa formujú inovatívne schopnosti. Jednotlivé krajiny sa odlišujú rozdielne silnými regionálnymi ekonomikami, avšak platí, že rozhodujúcimi faktormi národnej prosperity sú vzťahy medzi ekonomickými aktérmi, organizáciami a inštitúciami na lokálnej a regionálnej úrovni. V súčasnej ére jestvuje viacero aspektov ekonomickej zmeny, ktoré zvyšujú dôležitosť regiónov a miest ako významnej platformy produkcie, distribúcie a inovácie. Hlavným paradoxom súčasnej doby je skutočnosť, že kým sa ekonomické procesy premiestňujú stále viac ku globálnemu rozsahu fungovania, lokálna funkcia sa zosilňuje. Faktorom, ktorý stojí za oživením dôležitosti lokálneho v globálnej ekonomike je sociálny charakter lokality. Inými slovami - základom ekonomického úspechu v rastúcom konkurenčnom svete sú sociálne kvality a bohatstvo urbanizovaných oblastí.

Globalizácia a rozvíjanie znalostnej ekonomiky vytvára širokú škálu výziev a príležitostí pre regióny, mestá a lokality. Popri zvyšujúcomu sa toku kapitálu, ktorý súvisí s globalizáciou, sú to toky ľudského kapitálu, ktoré smerujú predovšetkým do najviac urbanizovaných oblastí. Zvyšuje sa rôznorodosť populácie mestských regiónov, etnicky sa zmiešava a prostredie sa multikultúrne mení. Úspešnosť regiónov v medzikonkurenčnom boji a v generovaní tvorivých aktivít teda závisí na ich kvalite a na spoločenských a sociálnych rámcoch, ktoré vytvárajú kohéziu. Prístup k zamestnanosti a k sociálnym službám, pulzujúce blízke okolie a živé susedstvo, sloboda a odstránenie spoločenskej deprivácie sú neodmysliteľnými zložkami kvality lokality. Konkurencia regiónu na základe kvality lokality - kvality života a kvality inovácie, predchádzanie spoločenskej polarizácii a priestorovej segregácii, prispôsobenie sa kultúrnemu pluralizmu prípadne etnickej diverzite, si vyžaduje premyslenú reakciu zo všetkých riadiacich úrovní, a to od národnej až po lokálnu. Spoločenská kvalita a dynamika jednotlivých regiónov vytvára základ hospodárskej prosperity celej ekonomiky.

Spoločenská kvalita a dynamika regiónov sa prejavuje v troch špecifických dimenziách sociálnej dynamiky a v ich vzťahoch k ekonomickej dynamike regiónov: (a) v sociálnej podstate inovačných procesov, (b) v sociálnych základoch priťahovania a udržania si talentov a (c) v sociálnom začlenení sa a v občianskej angažovanosti (Gertler, Wolfe, 2006, s. 135).

3. 1. Sociálna podstata inovačných procesov

Pre súčasnú ekonomiku je najpríznačnejší jej globálny charakter. Ekonomickí teoretici sa zhodujú v stanovisku, že vo vytváraní ekonomických hodnôt a úspešnosti v konkurenčnom prostredí sú najvýznamnejším prvkom poznatky a učenie sa. Poznatky sú najcennejším zdrojom modernej ekonomiky a učenie sa je najdôležitejším spoločenským procesom, pretože vytvára nové schopnosti a osvojenie si nových zručností. Vo svete, v ktorom rýchlo narastá hodnota poznatkov a informácií, najväčším ohrozením, ktorému sú vystavení ekonomickí aktéri, je neustále znehodnocovanie množstva poznatkov (Lundvall, 1998). Schopnosť učiť sa je tak nevyhnutná jednak pre získanie prístupu k poznatkom, k ich ovládnutiu a udržaniu, ako aj s uvedomením si expandujúcich hraníc poznatkov. Poznatky prinášajú konkurenčné výhody, ktoré sú však iba krátkodobé, dočasné. Učiť sa vyjadruje schopnosť jednotlivcov, firiem, regiónov a národov prispôbiť sa rýchlym zmenám v ekonomickom prostredí, čo následne determinuje ich budúci ekonomický úspech v globálnej ekonomike (Lundvall a Borrás, 1998). Lundvall (1992) zdôrazňuje, že učenie je v zásade interaktívny proces, ktorý si vždy vyžaduje prítomnosť sieťových prepojení a zároveň vyzdvihuje vzájomnú dôležitosť spojení a interakcií medzi firmami ako časti kolektívneho učiaceho sa procesu pri získavaní a využívaní nových technologických poznatkov.

Prechod na ekonomiku založenú na poznatkoch a učení sa má niekoľko odlišných dimenzií. Konkurencia medzi firmami v znalostnej ekonomike sa v rastúcej miere orientuje na kvalitatívne charakteristiky výrobkov (tovarov alebo služieb) a na časový faktor, t. j. na rýchlosť uvedenia nových alebo inovovaných produktov na trh. Okrem produktových inovácií sú rovnako dôležité aj inovácie vo výrobnom procese, teda procesné, ktoré umožňujú rýchlu zmenu výrobných postupov nových produktov s vysokými kvalitatívnymi štandardmi a prevedením, ktoré očakávajú a požadujú spotrebitelia. Vo vytváraní a difúzii poznatkov a inovácií majú kľúčovú úlohu výskumné inštitúcie a univerzity, verejné výskumné centrá a podnikateľský výskum a vývoj. Významne sa však posilnila úloha spoločenských procesov a učenia sa, ktoré sú oveľa dôležitejšie boli ako predtým.

Inovácie sú sociálne organizované, to znamená, že závisia na interaktívnom, spoločnom učení sa medzi jednotlivými ekonomickými aktérmi. Z doterajších výskumných prác o regionálnych inovačných stratégiách vyplynulo, že pre inovácie a učenie sa je rozhodujúca úroveň regiónu, pretože priestorová blízkosť medzi ekonomickými aktérmi so všeobecnými spoločnými sociálno-inštitucionálnymi súvislosťami, ktoré zdieľajú, umožňuje dosiahnuť ľahké šírenie poznatkov, ktoré podporujú inovácie. Rozvíjanie takýchto lokálnych, „na sebe navzájom závislých priestorov“ výrazne formuje inovačnú schopnosť firiem (Christopherson, 2002; Grabher 2002). Tieto navzájom na sebe závislé priestory sú posilňované lokálnou kľúčovou infraštruktúrou, umožňujúcej generovanie poznatkov a ich šírenie, čo následne podporuje inovatívnosť a tvorivosť

v regiónoch. Podporu vzniku poznatkov a uľahčovanie ich difúzie zabezpečujú špecializované výchovné a vzdelávacie inštitúcie, výskumné organizácie, špecifické podporné služby pre priemysel a ďalšie inštitúcie, ktoré vytvárajú a posilňujú sieť vzťahov medzi firmami a ďalšími kľúčovými aktérmi. V prenikaní globálnych poznatkov a ich cirkulácii v prostredí hrajú významnú a dôležitú úlohu regionálne siete, ktoré stimulujú učenie schopnosťou vyvolávať silnú lokálnu konkurenčnú dynamickosť (Malmberg a Maskell, 1999). Sú to hlavne mestské regióny, ktoré sú základom ekonomických a sociálnych priestorov pre inovácie v národných a globálnych ekonomikách.

Zručnosti previazané s lokálnym prostredím sú rôznorodé a musia čo najlepšie využiť kodifikované znalosti vytvorené na iných miestach sveta. Silou, ktorá uľahčuje cirkuláciu informácií v lokálnej ekonomike a v celej spoločnosti je lokálne „vírenie“, ktoré je zároveň tým mechanizmom, ktorý podporuje fungovanie sietí v spoločenstve (Gertler, Wolfe, 2006, s.137). V tomto kontexte je takmer nemožné vyhnúť sa informáciám o iných firmách nachádzajúcich sa v území (v klastrí) a o ich aktivitách prostredníctvom množstva spojení a vzťahov, ktoré tu existujú. Na druhej strane globálne komunikačné spojenia sú komunikačnými kanálmi používanými vo vzdialených interakciách, medzi klastrami a externými zdrojmi poznatkov, ktoré sú generované prostredníctvom sieťových komunikačných prepojení. Efektivita týchto komunikačných spojení závisí od kvality dôvery, ktorá existuje medzi firmami a ktoré sú navzájom prepojené rôznymi uzlami². Výhody globálnych komunikačných prepojení vyplývajú z integrácie firiem lokalizovaných v zložitom podnikateľskom prostredí. Prístup firiem ku globálnym komunikačným kanálom vysvetľuje využitie poznatkov rozvíjajúcich sa niekde vo vzdialenom priestore. Firmy potrebujú prístup ako k lokálnemu „víreniu“, tak i k poznatkom získaných prostredníctvom globálnych komunikačných kanálov. Prístup firiem ku globálnym komunikačným kanálom a pochopenie ich potenciálnej hodnoty závisí vo veľkej miere od vnútornej organizácie firmy – od jej absorpčnej kapacity. Vzhľadom na interaktívny, vzájomne pôsobiaci a spoločenský charakter inovácií, ideálny priestor, v ktorom sa môžu rozvíjať spoločenské učiace sa procesy, poskytujú mestské regióny. Celková hustota a koncentrácia ekonomických hráčov vo veľkých mestách znásobuje

---

² Uzly tvoria základný prvok siete, sú navzájom prepojené a spolu tvoria štruktúru definujúcu špecifickú sieť. Základným predpokladom vytvárania sietí je skutočnosť, že trhová ekonomika je usporiadaná prostredníctvom rôznych spojení a vzťahov medzi ekonomickými agentmi. Niektoré spojenia sú viac alebo menej anonymné, neznáme, zatiaľ čo iné spojenia zahŕňajú dobre známych partnerov. Z pohľadu sietí konkurenciu na trhu možno definovať ako proces, v ktorom prekonané, nesúťaživé spojenia a k tomu relevantní ekonomickí aktéri sú nahradení novými a kvalitnejšími väzbami, spojeniami, ktoré vytvárajú nové zoskupenia ekonomických agentov. Siete a vzťahy medzi nimi sa vyznačujú štyrmi dôležitými charakteristikami (Karlsson, Johansson, Stough, s. 4, citujúc Cappelin 2003): a/ spojenie medzi dvoma uzlami má presne stanovený smer, ktorý je buď v rovnocennom alebo podriadenom, hierarchickom vzťahu, b/ každý uzol má špecifickú funkciu, ktorá závisí nielen na jeho vzťahu s inými uzlami, ale tiež na jeho pozícii v celkovej sieti, c/ vzťahy v sieťovej štruktúre sú obvykle pospájané do vzťahov v iných sieťových štruktúrach, čím sa mnohé spojenia navzájom prepájajú, d/ existujúce vzťahy danej siete ovplyvňujú vzťahy z predchádzajúcich období a spolu s ďalšími faktormi rozširujú vzájomné učenie sa (Karlsson, Ch., - Johansson, B. – Stough, R., 2005, s. 3, 4)

možnosti a príležitosti pre rôzne sociálne kontakty a cirkuláciu informácií. Zatiaľ čo jednoduchá geografická koncentrácia ekonomických hráčov uľahčuje výrobné interakcie, priestorové klastrovanie poskytuje ďalšie zložky, ktoré sú nevyhnutné a dôležité pre inovačný proces (Gertler, Wolfe, 2006, s.138).

V mnohých odvetviach ekonomiky inovácie závisia od zdieľania ako explicitných, teda kodifikovaných, tak aj od tacitných, nehmatateľných znalostí. Podoba tacitných znalostí nie je jednoducho prenosná medzi jednotlivými aktérmi, pokiaľ nezdieľajú spoločné kódexy komunikácie, ako aj normy a očakávania spojené s riadením pracovných postupov jednotlivých firiem. Nedávne empirické práce o inováciách skúmajúce geografické prvky potvrdili, že tieto spoločné črty sa najpravdepodobnejšie objavujú vtedy, keď sú dotknutí partneri lokalizovaní v tom samom regióne, nakoľko kľúčovú úlohu v tvorbe a reprodukcii týchto zdieľaných kódexov a noriem hrajú regionálne inštitúcie. Tieto spoločne zdieľané kódexy a normy správania sa vytvárajú významné, regionálne špecificky nehmatateľné aktívum, ktoré umožňuje a uľahčuje založenie a udržanie spolupracujúcich spoločenských učiacich sa vzťahov. Redukujú neistotu, vytvárajú dôveru a zdokonaľujú a posilňujú zdieľanie tacitných znalostí medzi lokálnymi ekonomickými hráčmi. Mestské regióny resp. regióny s významnými mestami sú tým priestorom, v ktorom sa najjednoduchšie a najľahšie generuje spoločenský kapitál. Stávajú sa priestorom, ktorý je základňou pre úspešné rozvíjanie sa spoločensky organizovaných učiacich sa procesov a tak získali pomenovanie „učiace sa regióny“ (Morgan 1997). Súčasný vývoj dáva odpoveď na veľké paradoxy dnešného sveta: prečo je to tak, že napriek nástupu globálne organizovaných ekonomických aktivít a čím ďalej tým viac sa rozširujúcemu internetu a ďalším foriem informačných a komunikačných technológií, inovácie a na poznatkoch založená výroba sú geograficky koncentrovanejšie v regiónoch s významnými mestami. Tým sa mestské regióny stávajú kľúčovým uzlom v produovaní a prúdení myšlienok.

3. 2. Sociálne základy prit'ahovania a udržania si talentov

Ďalšou zrejmovou výhodou spojenou s mestskými regiónmi je ich schopnosť produkovať, prit'ahovať a udržať si pracovníkov, ktorí majú vedúcu úlohu vo spoločnosti založenej na poznatkoch a inováciách a ktorí sú zárukou myšlienok, know-how, tvorivosti a predstavivosti, podporujúcich inovatívnosť. V mnohých rozvíjajúcich sa sektoroch ekonomiky je výroba čím ďalej tým viac orientovaná na nehmatateľné aktíva, takže lokálne obmedzenia územia brané do úvahy v minulosti (napríklad prístup k nákladným prístavom, blízkosť k surovinovej základni alebo lacná energia) už nepredstavujú taký tlak a konkurenčnú nevýhodu. Namiesto toho na význame získavajú atribúty ako talent a nadanie, ktoré danú lokalitu zatraktívňujú.

Tradičné teórie ekonomického rozvoja a rastu zdôrazňovali úlohu prírodných zdrojov a hmotných aktív. Tieto teórie, používané pre tvorbu stratégií, boli zvyčajne založené na rôznych stimuloch, ktoré sa snažili vyvolať zmeny lokalizačných rozhodnutí firiem. V nedávnych rokoch vzniklo niekoľko takýchto významných teórií. Prvá z nich, spojená hlavne s prácami Michaela Portera a ďalších výskumníkov, zdôrazňuje úlohu klastrov v súvisiacich a podporných priemyselných odvetviach. Práce autorov tejto skupiny definujú klastre ako geograficky koncentrované zoskupenia navzájom súvisiacich firiem, v ktorých lokálni sofistikovaní a nároční zákazníci a silná konkurencia s ďalšími firmami v tom istom priemyselnom odvetví poháňa inovačný proces. Druhý pohľad, viažuci sa napríklad k Lucasovi (1988) a Glaeserovi (2000), sa sústreďuje na úlohu ľudského kapitálu, na vysoko vzdelaných ľudí. Títo autori zdôrazňujú, že lokality s vysokou úrovňou ľudského kapitálu sú inovatívnejšie a rastú a rozvíjajú sa rýchlejšie. Tretí pohľad, spájajúci sa s Floridom (2002), podčiarkuje úlohu tvorivého kapitálu. Autor zastáva názor, že určité, na prvý pohľad skryté podmienky v lokalitách, ako aj ich schopnosť pritiahnúť tvorivých ľudí a schopnosť otvoriť sa rozmanitosti, napomáha im v inovativnosti a raste (Montana et al., 2001, s.139).

Väčšina nedávnych výskumov vyššie predložených otázok naznačila, že mestské regióny resp. regióny s významnými mestami priťahujú a udržiavajú si talenty. Nie sú to však hocikaké mestá, ale špeciálne tie mestá a lokality, ktoré ponúkajú bohatstvo príležitostí a šancí, vysokú kvalitu života a rozmanitosť. Úspešnosť regiónov v generovaní a udržaní si tvorivých aktivít závisí od kvality danej lokality a od charakteristických črt spoločnosti, ktoré podporujú kohéziu. V pozadí kvalitného života lokality sú silné a živé susedské vzťahy, pomerná sloboda z pohľadu sociálnej deprivácie, vhodné pracovné príležitosti a prístup k službám ako vzdelanie, výživa a zdravotná starostlivosť.

3. 3. Sociálne zaradenie a občianska angažovanosť

V medzinárodnej literatúre sa dočítame, že ekonomický úspech miest spočíva v ich úspešnom presadzovaní a podporovaní nových foriem demokratickej a občianskej angažovanosti (Morgan, 1997, Gertler, Wolfe 2006). Ak sú politické rozhodnutia vykonávané s cieľom dať šancu občianskej angažovanosti a podporovať a propagovať otvorenosť, diverzitu a zahrnutie občanov do rozhodovania, potom mnohé z tých faktorov, ktoré formujú spoločenský charakter miest, majú priame dopady na ekonomické správanie sa miest (Montana et. al., 2001).

Transformácia na učiacu sa ekonomiku prináša dôležité otázky o vhodnej a primeranej úlohe štátnej a verejnej politiky. Štát, predovšetkým na regionálnej alebo subnárodnej úrovni, si pri zmene na učiacu sa, na poznatkoch založenú ekonomiku, zachováva pozitívnu úlohu. Jedným zo základných úloh štátu je vytvárať primerané podmienky pre aktérov angažujúcich sa

v kolektívnom procese interaktívneho učenia sa, ako sú firmy, združenia, organizácie, verejné agentúry a ďalšie inštitúcie. Na prispôsobenie sa novým realitám inovatívnej ekonomiky musia reagovať ako verejné, tak i súkromné inštitúcie. Vzájomné interaktívne učenie si vyžaduje seba-reflexiu, schopnosť učiť sa z úspechov a zlyhaní z minulosti a pre úspešnú adaptáciu na zmeny v prostredí využívať inštitucionálnu pamäť.

Štát postupuje určité kompetencie z národnej úrovne, z úrovne ministerstiev na regionálnu a lokálnu správu, ktorá má lepšiu pozíciu vo vytváraní interaktívnych vzťahov medzi firmami, podnikateľskými združeniami a ďalšími organizáciami a aktérmi vo svojom teritóriu. Môže prípadne delegovať určité úlohy, napríklad podporu podnikateľských služieb, z oficiálnych vládnych agentúr na akreditované podnikateľské asociácie a združenia, nakoľko majú zmapované lokálne prostredie a majú výhody tiež v tom, že poznajú svojich členov, ich dôveryhodnosť, z čoho môžu získať vhodných partnerov, ktorí potom zvyšujú efektivitu zvolených podporných politik. Prenesená právomoc na nižšiu vládnu úroveň vytvára šance pre zmysluplný dialóg na regionálnej úrovni. Dialóg a diskusia sú hlavnými prostriedkami, ktorými partneri tmočia a vysvetľujú danú problematiku a svoje vzťahy k ďalším aktérom v lokálnej ekonomike (Morgan, 1997).

Pre dosiahnutie úspechu v inovatívnosti a udržaniu si konkurencieschopnosti úlohou regiónu je identifikovať a kultivovať regionálne aktíva, vytvoriť spolupracujúce procesy pre návrhy a realizáciu zmien, podnietiť k zmenám regionálnych postojov, čo kladie nové nároky na procesy regionálneho inovačného plánovania. Avšak nie každé spoločenstvo uspeje v stupňujúcich sa tlakoch inovatívneho prostredia: môže sa vyskytnúť nedostatok spoločenského kapitálu, neschopnosť generovať adekvátnu dôveru alebo spoluprácu medzi kľúčovými hráčmi, neochota vytvárať podporujúce inštitucionálne prostredie. Neúspech môže byť taktiež spôsobený i neadekvátnou koordináciou politiky, obzvlášť medzi tromi úrovňami riadenia, ak nezohľadňuje konanie a iniciatívy vychádzajúce od iných aktérov na lokálnej a komunitnej úrovni. Zásadnou otázkou je spôsob, akým uviesť do praxe načrtnutý koncepčný rámec rastu regionálnej a lokálnej ekonomiky a prostredníctvom akých konkrétnych mechanizmov alebo politických nástrojov.

Spolupracujúce organizácie a inštitúcie v podstate stelesňujú hodnoty a postoje, ktoré sú vlastné pre daný región. Tento prvok regionálnej kultúry je významný, avšak v tvorbe regionálnych rozvojových stratégií býva prehliadanou súčasťou. Z uvedeného dôvodu je nutné vytvoriť vhodný mechanizmus vtiahnutia a zaangažovania kľúčových hráčov komunity do strategických plánovacích procesov a regionálneho prognózovania ekonomického rozvoja a rastu. Spolupracujúci riadiaci aktéri, zdieľajúci podobné postoje, vnímajú príležitosti, ktoré prináša ekonomika založená na poznatkoch. Pre dosiahnutie strategických cieľov sú pripravení a ochotní prekročiť hranice politické, geografické i hierarchické, zdieľajú povinnosti, zodpovednosť i dôsledky a sú dôveryhodným a spoľahlivým spojovacím článkom tímovej práce (Montana et al., s.35).

Nová regionálna politika Európskej únie podporuje rozvoj mestských regiónov a miest rôznymi nástrojmi a iniciatívami kohéznej politiky. Rozvoj mestských regiónov a miest je v značnej miere integrovaný do všetkých regionálnych a národných programov podporovaných štrukturálnymi fondmi a kohéznym fondom, ako i špeciálnymi programami URBACT II a JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas), ktorý je novou iniciatívou Európskej komisie v spolupráci s Európskou investičnou bankou a Rozvojovou bankou Rady Európy.

ZÁVER

Hlavnou témou projektu VEGA č. 2/0084/09, pre ktorú je štúdia určená, je technologické dobiehanie a ekonomický rozvoj prostredníctvom spolupráce firiem a ďalších aktérov inovačného systému. S dobiehaním úspešnejších krajín v ekonomickom rozvoji sú dlhodobé skúsenosti a príklady dobrej praxe. Spoločné znaky z minulých skúseností úspešného dobiehania možno zoskupiť do troch oblastí:

1. Akumulácia technologických schopností sa dosiahla širokým medzinárodným pohybom ľudí, ktorí sa v zahraničí vzdelávali a vrátili sa do svojej krajiny a tiež pobytom poradcov, profesorov, odborníkov z rozvinutých krajín alebo školeniami technického personálu prichádzajúceho do lokálnych alebo zahraničných firiem.
2. Aktívna vládna podpora priemyselného rozvoja, ktorá zahŕňala rôzne formy ochranárstva a priamych a nepriamych dotácií.
3. Technologický transfer prostredníctvom licencií a patentov, ktorý bol viazaný ochranou duševného vlastníctva a vysokými licenčnými poplatkami. Nezhody pri stupni ochrany duševného vlastníctva, prípadne nekalé praktiky (kopírovanie) sa neskôr premietli do medzinárodných obchodných negociácií obzvlášť v prípadoch, keď dobiehajúce krajiny začali exportovať na svetové trhy a hlavne do krajiny, z ktorej mali spoločnosti patentové práva na relevantné technológie.

Základná súčasť ekonomického rozvoja založenom na poznatkoch, ktorého cieľom je technologické dobiehanie, je učenie sa a spolupráca. Dobiahanie neznamená iba rozvoj a aplikáciu hmotných technológií. Závisí od zvládnutia aj tzv. sociálnych, spoločenských technológií, ktoré sú stelesnené v organizačných formách, verejných politikách, administratívnych praktikách, etických kódexoch. Príklady dobrej praxe z rozvinutých ekonomík poskytujú model, vzor, ktorý sa môže v určitých spôsoboch a podmienkach líšiť a nedá sa jednoducho kopírovať. Avšak spolupráca všetkých aktérov inovačného procesu, či už pri vytváraní inovačnej strategickej vízie alebo regionálnej inovačnej stratégie, je tým stmelujúcim prvkom, ktorý môže vyústiť do úspeš-

ného technologického dobiehania. Dobiehajúce krajiny sú v súčasnosti konfrontované s naliehavou potrebou disponovať a rozvíjať pôvodné, domáce technologické schopnosti, preto dôležitú úlohu vo vytváraní poznatkov, ktoré je nutné difúziou posunúť do podnikateľskej sféry, má vzdelávanie a výskumné aktivity na domácich univerzitách. V kontexte s technologickým dobiehaním sa tak univerzity a podniky stávajú jednými z najvýznamnejších zložiek inovačného systému.

Vybrané nástroje pre mobilizovanie občianskej angažovanosti a ich využitie v etape strategického inovačného plánovania

	Iniciovanie	Vizualizácia	Zhodnotenie	Vytvorenie rámca	Rozvoj	Aktivizácia
Ťažisková skupina	+	+				
Prieskum písmom a telefónom		+	+	+		
Verejné fóra	+	+				+
Oznamy	+					+
Stretnutia v mestskom zastupiteľstve		+		+		+
Mapovanie GIS ¹						
Vizuálny výber		+				
Písané správy			+			
Konferencie, workshopy	+	+		+	+	+

¹ GIS – geografický informačný systém.

Regionálna politika 2007 – 2013 v členských štátoch Európskej únie

Štát	Vynaložené prostriedky 2007 – 2013	Zameranie sa na programy	Ciele
1. Belgicko	Celkom: 2,3 miliardy € Konvergencia: 638 miliónov € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 1,4 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 194 miliónov €	Posilnenie udržateľnej územnej kohézie a konkurencieschopnosti, Podpora ekonomiky znalostí a inovácie, Rozvoj miest, Rozvoj ľudského potenciálu a obchodu, Výskum, školenia, Znižovanie nezamestnanosti, Boj s diskrimináciou a podpora rovnosti	Podieľať sa na dosiahnutí úrovne 3 % HDP na výskum a vývoj, Zvýšiť mieru zamestnanosti na 70 %; 60 % pre ženy a 50 % pre pracovníkov vo veku 55 až 64 rokov
2. Bulharsko	Celkom: 6,9 miliardy € Konvergencia: 6,7 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 179 miliónov €	Zlepšenie infraštruktúry, Ľudský kapitál a zamestnanosť, Podpora podnikania v priaznivom obchodnom prostredí a pod dobrou vládou, Podpora vyrovnaného teritoriálneho rozvoja	Zvýšiť mieru rastu reálneho HDP o 0,27 %, Vytvoriť asi 36 700 pracovných miest
3. Cyprus	Celkom: 640 miliónov € Konvergencia: 213 miliónov € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 399 miliónov € Európska teritoriálna spolupráca: 28 miliónov €	Posilnenie ekonomiky, Podpora obchodu, Spoločnosť znalostí a podpora výskumu a inovácie, Ľudské zdroje, Zamestnanosť a sociálna kohézia, Modernizácia životného prostredia, Doprava a energetická infraštruktúra, Rozvoj udržateľných spoločností	Zvýšiť ročný rast HDP z 3,8 % na 4,2 %, Zvýšiť mieru zamestnanosti z 68,5 % na 71 %, Zvýšiť výdavky na R&D na 1 % HDP do roku 2010, Zvýšiť transfery verejnej dopravy z 2 % na 10 % celku
4. Česká republika	Celkom: 26,7 miliardy € Konvergencia: 25,9 miliard € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 419 miliónov € Európska teritoriálna spolupráca: 389 miliónov €	Zvýšenie konkurencieschopnosti, Podpora výskumu a rozvoja, inovácie, Rozvoj udržateľného cestovného ruchu, Vzdelávanie, zamestnanosť, Sociálna kohézia, Rozvoj informačnej spoločnosti, Znižovanie administratívneho bremena, Zlepšenie dostupnosti dopravy, Udržateľný vidiecky a mestský rozvoj	Dosiahnuť ekonomickú úroveň EU-25, Zvýšiť mieru zamestnanosti zo 64,8 % v roku 2005 na 66,8 %, Zvýšiť podiel HDP na výskum a rozvoj z 1,42 % na 2,2 % do roku 2015

5. Dánsko	Celkom: 613 miliónov € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 510 miliónov € Európska teritoriálna spolupráca: 103 miliónov €	Ľudské zdroje, Inovácia, zvýšené využitie informačnej technológie, Podnikanie, Atraktívne regióny, Zlepšenie prispôsobivosti a kvalifikácie pracovnej sily	Vyššie percento školených ľudí, Zvýšiť počet inovatívnych podnikov, Zvýšiť mieru penetrácie informačných a komunikačných technológií v podnikoch z 56 % v roku 2005 na 75 %
6. Estónsko	Celkom: 3,45 miliardy € Konvergencia: 3,4 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 52 miliónov €	Investície do vzdelávania, výskumu a inovácie, Lepšie príležitosti pre kontakty a spojenia, Udržateľné využitie životného prostredia, Vyrovnaný rozvoj regiónov a ich administratívnej kapacity	Zvýšiť mieru zamestnanosti zo 64,4 % v roku 2005 na 71 %, Viac investícií do výskumu od spoločností (z 0,42 % na 1,6 % HDP), Zvýšiť počet domácností pripojených na internet (z 36 % v roku 2005 na 70 %), Zlepšiť mieru recyklácie pevného odpadu na 60 % (v roku 2005 36,6 %), Udržať primárnu spotrebu energie na úrovni roku 2003 až do roku 2010
7. Fínsko	Celkom: 1,7 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 1,6 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 120 miliónov €	Podpora inovácie, Podpora obchodu, Networking a posilnenie štruktúr znalostí, Kompetencia, Zamestnanosť a podnikanie, Zlepšenie regionálnej dostupnosti, Životné prostredie	Vytvoriť nové podniky a pracovné miesta na zvýšenie zamestnanosti, Rozvoj regionálnej ekonomiky, Zvýšiť produktivitu, konkurencieschopnosť a exportnú výkonnosť podnikov, Zvýšiť úroveň vzdelania, Zvýšiť výdavky na výskum a inovácie do 4 % HDP do roku 2010
8. Francúzsko	Celkom: 14,3 miliardy € Konvergencia: 3,2 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 10,2 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 872 miliónov €	Zlepšenie konkurencieschopnosti, Podpora a udržanie zamestnanosti, Ľudský kapitál, Regionálna atraktivita a investície do zamestnanosti, Zaistenie sociálnej inklúzie, Teritoriálny rozvoj a udržateľný rozvoj, Inovácie a ekonomika znalostí, školenia, Rozvoj informačných a komunikačných technológií, Životné prostredie, Predchádzanie rizika, Energetická politika	Zvýšiť podiel súkromného výskumu (1,25 % HDP v roku 2006) a pristúpiť k štandardom Spoločenstva v inovácií, Znížiť energetickú intenzitu o 2 % ročne do roku 2015, Znížiť skleníkové emisné plyny o priemerne 3 % do roku 2050
9. Grécko	Celkom: 20,4 miliardy € Konvergencia: 19,6 miliardy €	Zvýšenie konkurencieschopnosti, Zlepšenie dostupnosti,	Zvýšiť HDP o cca 3,5 %, Vytvoriť 95 000 nových pracovných

	Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 635 miliónoch € Európska teritoriálna spolupráca: 210 miliónoch €	Dosiahnutie digitálnej konvergenencie, Podpora ľudských zdrojov, Vzdelávanie a celoživotné vzdelávanie	miest do roku 2015, Zvýšiť výdavky na vedu a výskum zo súčasných 0,6 % na 1,5 % HDP
10. Holansko	Celkom: 1,9 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 1,6 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 247 miliónoch €	Posilnenie konkurencieschopnosti zameraním sa na inováciu, podnikanie, atraktivitu regiónov a miest, Zlepšenie ponuky na trhu práce, Investície do ľudského kapitálu, Spolupráca so susednými krajinami	Podieľať sa na výstupe vo vývoji výskumu a technológií, Inovácie, podnikanie a informačná spoločnosť, najmä v malých a stredných podnikoch a pre služby obyvateľom, Prispievať k zlepšeniu dostupnosti zamestnania, k nárastu adaptability pracovníkov a produktivity práce
11. Írsko	Celkom: 901 miliónoch € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 751 miliónoch € Európska teritoriálna spolupráca: 151 miliónoch €	Zlepšenie ekonomickej infraštruktúry, Zlepšenie podnikania, vedy a inovácie, Zlepšenie ľudského kapitálu, sociálnej infraštruktúry a sociálnej inklúzie	Prispieť k expanzii ekonomiky o 4 – 4,5 % za rok v priaznivej medzinárodnej ekonomickej klíme
12. Litva	Celkom: 6,9 miliardy € Konvergencia: 6,78 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 109 miliardy €	Vytváranie vyššej produktivity ekonomikou založenou na znalostiach a inovácii, Vytváranie konkurencieschopnosti, Lepšia kvalita života	Zvýšiť mieru zamestnanosti zo 61,2 % na 70 %, Zvýšiť výdavky na výskum z 0,76 % na 2,2 % HDP
13. Lotyšsko	Celkom: 4,6 miliardy € Konvergencia: 4,5 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 90 miliónoch €	Rozvoj a efektívne využitie ľudských zdrojov, Posilnenie konkurencieschopnosti a pokrok smerom k ekonomike znalostí, Zlepšenie verejných služieb a infraštruktúry ako podmienky pre vyrovnaný národný a teritoriálny rozvoj	Udržať ročný rast HDP 6 - 8 % (v roku 2006 11,9 %), Zvýšiť mieru zamestnanosti na 70 % (v roku 2006 66,3 %), Znížiť mieru nezamestnanosti pod 6 % (v roku 2006 6,5 %), Zvýšiť výdavky na výskum a rozvoj na 1,5 % HDP (v roku 2005 0,57 %), Zvýšiť percento 20- až 24- ročných, ktorí ukončia vyššie vzdelanie na 85 % (v roku 2005 79,9 %), Zvýšiť podiel obyvateľov so službami riadenia odpadových vôd na 62 % (v roku 2004 9 %)
14. Luxembursko	Celkom: 65 miliónoch € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 50 miliónoch €	Podpora zakladania malých a stredných podnikov, Rozvoj mestských centier, ktoré podstúpili	Podieľať sa na dosiahnutí cieľa výdavkov 3 % HDP na výskum a rozvoj, najmä v súkromnom sektore,

	nov € Európska teritoriálna spolupráca: 15 miliónov €	ekonomickú zmenu, Zlepšenie znalostí a inovácia najmä vo verejných a súkromných výskumných centrách, Zvýšenie miery zamestnanosti, obzvlášť u žien a starších pracovníkov	Podieľať sa na znižovaní emisií CO ₂ s ohľadom na Kjótske ciele
15. Maďarsko	Celkom: 25,3 miliardy € Konvergencia: 22,9 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 2 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 386 miliónov €	Zlepšenie konkurencieschopnosti a ekonomiky znalostí, Zlepšenie obchodného prostredia, Príspevok k aktívnym politikám trhu práce, Rozvoj ľudských zdrojov	Zvýšiť nové pracovné miesta o 4 %, Zvýšiť úroveň produkcie podnikov o 10 % do roku 2015
16. Malta	Celkom: 855 miliónov € Konvergencia: 840 miliónov € Európska teritoriálna spolupráca: 15 miliónov €	Udržanie rastúcej, konkurencieschopnej ekonomiky založenej na znalostiach, Zlepšenie prítlačivosti a kvality života, Investovanie do ľudského kapitálu, Využitie regionálnej rôznorodosti Gozo	Zvýšiť HDP na hlavu vo vzťahu k priemeru EÚ z 69,2 % v roku 2005 na 74 % do roku 2013, Zvýšiť nominálne exporty tovaru a služieb v rokoch 2007 až 2013 o 4 % na získanie konkurencieschopnosti, Zvýšiť mieru zamestnanosti z 54,3 % v roku 2005 na 57 % do roku 2013
17. Nemecko	Celkom: 26,3 miliardy € Konvergencia: 16,1 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 2 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 386 miliónov €	Podpora inovácie, Posilnenie konkurencieschopnosti, Zlepšenie regionálnej atraktivity, Vytváranie väčšieho množstva a lepších pracovných miest	Zvýšiť výdavky na výskum a inovácie na 3 % HDP (z 2,5 %), Zvýšiť mieru zamestnanosti na 7 % (z 65,4 %)
18. Poľsko	Celkom: 67,3 miliardy € Konvergencia: 66,55 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 731 miliónov €	Zlepšenie verejnej správy, Zvýšenie kvality ľudského potenciálu, Modernizácia infraštruktúry, Podpora konkurencieschopných a inovatívnych podnikov, Zvyšovanie regionálnej konkurencieschopnosti, Rozvoj vidieckych oblastí	Vytvoriť 3,5 milióna pracovných miest, aby sa zvýšila zamestnanosť na 60 % do roku 2013 (v roku 2005 52,8 %), Zvýšiť mieru výdavkov na výskum a inováciu na 1,5 % HDP oproti súčasným 0,57 %, Strojnásobiť dĺžku železničnej a diaľničnej infraštruktúry, Zvýšiť podiel obnoviteľnej energie na 8,5 % oproti 2,9 % v roku 2005, Zvýšiť HDP na hlavu z 51 % v roku 2006

			na 60 % priemeru EÚ
19. Portugalsko	Celkom: 21,5 miliardy € Konvergencia: 20,47 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 938 miliónoch € Európska teritoriálna spolupráca: 99 miliónoch €	Rozvoj zručností pracovníkov, Podpora udržateľného rastu, Zaistenie sociálnej kohézie, Zaistenie rozvoja územia a miest, Zlepšenie efektivity vlády	Zvýšiť podiel odborných kurzov dostupných na sekundárnej úrovni na 50 % s cieľom znížiť veľmi vysokú mieru odchodu zo škôl (38 % v roku 2005), Zvýšiť podiel spoločností so strednou a vyspelou technológiou v priemyselnom sektore z 3,4 % na 6,4 % v roku 2010, Zvýšiť súkromné a verejné investície do výskumu a technológie ako podiel HDP (na 1 % v roku 2010)
20. Rakúsko	Celkom: 1,46 miliardy € Konvergencia: 177 miliónoch € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 1,03 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 257 miliónoch €	Regionálna konkurencieschopnosť a inovácie, Atraktívne regióny, Zlepšenie adaptability a kvalifikácie pracovnej sily, Územná spolupráca, Vláda	Zvýšiť konkurencieschopnosť posilnením znalostnej základne a schopnosti podnikov inovovať, Výskum a podpora rozvoja, Vyvážený regionálny rozvoj zlepšujúci dostupnosť regiónov, Podpora zamestnanosti
21. Rumunsko	Celkom: 19,7 miliardy € Konvergencia: 19,2 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 455 miliónoch €	Rozvoj základnej infraštruktúry podľa európskych štandardov, Zvyšovanie dlhodobej konkurencieschopnosti, Efektívnejší rozvoj a využitie ľudského kapitálu, Vytvorenie administratívnej kapacity, Podpora vyrovnaného územného rozvoja	Prispieť k 15 - 20 % rastu HDP do roku 2015 Zvýšiť mieru zamestnanosti z 57,4 % na 64 %, Investovať do 1 400 km nových a renovovaných ciest
22. Slovenská republika	Celkom: 11,6 miliardy € Konvergencia: 10,9 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 449 miliónoch € Európska teritoriálna spolupráca: 227 miliónoch €	Infraštruktúra a regionálna dostupnosť, Inovácie, informačná spoločnosť a ekonomika znalostí, Ľudské zdroje a vzdelávanie	Dosiahnuť ekonomickú úroveň 60 % HDP priemeru EÚ-15 Zvýšiť mieru zamestnanosti z 57,7 % v roku 2005 na 63,4 %
23. Slovinsko	Celkom: 4,2 miliardy € Konvergencia: 4,1 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 104 miliónoch €	Podpora podnikania, Inovácie a technologický rozvoj, Posilnenie ľudského kapitálu, Vytváranie pracovných miest, Vyrovnaný regionálny rozvoj	Podieľať sa 0,75 % na ročnom raste HDP, Stimulovať rast zamestnanosti o 1,7 %
24. Španielsko	Celkom: 35,2 miliardy € Konvergencia: 26,2 miliardy €	Vytváranie atraktívnejšieho miesta pre investície a prácu,	Zvýšiť mieru zamestnanosti z 63,3 % v roku 2005 na 70 % do roku 2013,

	Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 8,5 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 559 miliónov €	Zlepšenie znalostí a inovácie na posilnenie rastu, Prispievajú na viac a lepších pracovných miest	Zvýšiť výdavky na výskum a inovácie z 1,06 % na 2 % HDP, Pomôcť znížiť emisie CO ₂ do 15 %
25. Spojené kráľovstvo	Celkom: 10,6 miliardy € Konvergencia: 2,9 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 6,9 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 722 miliónov €	Podnikanie a inovácie, Zručnosti a zamestnanosť, Environmentálna a spoločenská udržateľnosť, Zamerania sa na zlyhanie trhu, Rovnosť, partnerstvá s lokálnymi orgánmi, Vyššie vzdelávanie, Dobrovoľný a súkromný sektor, Podpora lisabonskej agendy	Zlepšiť zručnosti, Zlepšiť investície do výskumu a rozvoja, najmä v súkromnom sektore, Podpora inovácie a podnikania
26. Švédsko	Celkom: 1,9 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 1,6 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 265 miliónov €	Podpora inovácií a podnikania, Zvyšovanie schopností a ponuky práce, Napomáhanie dostupnosti a cezhraničnej spolupráce	Vytvoriť aspoň 33 800 nových pracovných miest, Vytvoriť 12 800 nových podnikov, Zaviest' školenia pre viac ako 300 000 ľudí
27. Taliansko	Celkom: 28,8 miliardy € Konvergencia: 21,6 miliardy € Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť: 6,3 miliardy € Európska teritoriálna spolupráca: 846 miliónov €	Rozvoj sietí znalostí, Zvýšenie životnej úrovne, bezpečnosti a sociálnej inklúzie, Podpora obchodných zoskupení, služieb a konkurencieschopnosti, Internacionalizácia a modernizácia ekonomiky	Prispieť k priemernému ročnému rastu HDP medzi 2,4 až 3,1 % v konvergenčných regiónoch, Zvýšiť zamestnanosť v týchto regiónoch z približne 45 % na 50 %

Prameň: Working for the regions, EU regional Policy 2007 – 2013, 2008.

Podporná inovačná infraštruktúra v regiónoch SR

Kraj	RRA	BIC	RPIC	PI/TI	CPK	FF	RSOPK	EIC	Spolu
BA	2	1	1	3	0	1	1	1	10
TA	4	0	1	1	0	0	1	0	7
TR	2	1	2	1	0	0	1	0	7
NI	5	0	2	0	0	0	1	0	8
ŽI	5	0	1	2	0	0	1	0	9
BB	7	1	2	3	3	1	1	0	18
PE	6	0	2	1	5	0	1	0	15
KO	4	2	3	5	1	0	1	1	17
SR	35	5	14	16	9	2	8	2	91

Poznámka: RRA – regionálna rozvojová agentúra

BIC – podnikateľské inovačné centrum

RPIC – regionálne poradenské a informačné centrum

PI/TI – podnikateľský inkubátor/technologický inkubátor

CPK – centrum prvého kontaktu

SCC – kancelária zárodočného kapitálu

RSOPK – regionálna pobočka slovenskej obchodnej a priemyselnej komory

EIC – euroinfocentrum.

Prameň: <<http://www.nadsme.sk>>; <<http://www.build.gov.sk>; <http://www.sopk.sk>>.

Príklad kanadskej inovačnej výskumnej siete (ISRN)

Sieť inovačného výskumného systému (The Innovations Systems Research Network - ISRN³), založená v roku 1998, je spoločná spolupracujúca sieť univerzitných výskumných pracovníkov, ktorí skúmajú, ako inovačný systém ovplyvňuje procesy technologických zmien a ekonomický rozvoj. Cieľom sieťového výskumu je analyzovať a zhodnotiť, ako interakcie medzi hlavnými zložkami regionálneho inovačného systému vytvárajú, formujú, a ovplyvňujú inovačný proces a spoločenské učenie sa, ktoré je rozhodujúce pre úspech kanadskej ekonomiky založenej na poznatkoch. Jej hlavnými úlohami a cieľmi je skúmať procesy, ktorými pôsobí regionálny inovačný systém na rozvoj výroby a na cirkuláciu poznatkov a hlbšie pochopiť úlohy verejnej politiky pri uľahčovaní a podpore inovačného procesu. Metódy výskumu sa zameriavajú na dynamické procesy, medzi ktoré sa zaraďujú: charakter medzifirmových vzťahov, úloha ľudského kapitálu, hlavne v zabezpečení a využívaní vysoko kvalifikovanej pracovnej sily, regionálne inštitucionálne aktíva a regionálna infraštruktúra, využívanie technológií, kultúrne a spoločenské spojenectvá v regióne, podporujúce formálnu a neformálnu spoluprácu, potrebnú pre výmenu poznatkov. Predmetom záujmu sú aj siete rozvíjajúce vzťahy s domácimi partnermi na všetkých troch vládnych úrovniach, ako aj v privátnych a neziskových sektoroch.

V aktuálnych výskumných programoch sieť inovačného výskumného systému skúma vzostup a úspešnosť lokálnych priemyselných klastrov v rôznych kanadských regionálnych ekonomikách a vyhodnocuje, ako prispieva formovanie a rast týchto klastrov k lokálnemu ekonomickému rastu a k inovačnej schopnosti. Základným cieľom ISRN je hľadať odpovede na otázky:

- ako pomôcť lokálnym aktívam a vzájomným vzťahom medzi ekonomickými aktérmi pri zvýšení ich inovatívnosti,
- za akých okolností „lokálna situácia“ ovplyvňuje inovatívnosť a aký je význam a dôležitosť lokálnych poznatkov a lokálne pôsobiacich inštitúcií (verejných i súkromných) v posilňovaní inovatívnych schopností priemyslu a firiem vôbec,

---

³ ISRN je sieť výskumníkov skúmajúcich inovácie v rôznych mestách a regiónoch Kanady. Členovia siete sú voľne združení v sieti prostredníctvom štyroch subnárodných sietí: v Atlantickej Kanade, Quebecu, Ontáriu a Kanade. Cieľom ISRN je preniknúť do podstaty, ako ekonomické, sociálne, politické a spoločenské podmienky ovplyvňujú inovácie a ekonomický rozvoj na lokálnej, regionálnej a národnej úrovni. Poznatky prameniace z výskumu sú určené pre tvorcov politik na troch úrovniach riadenia pre lepšie pochopenie dynamiky inovácií a pre návrh efektívnejšej rozvojovej politiky. Iniciátorom založenia ISRN v roku 1998 bola Rada spoločenskovedného a humanitného výskumu (The social sciences and humanities research council – SSHRC), Rada národného výskumu (The national research council – NRC) a Rada prírodných vied a technického výskumu (The natural sciences and engineering research council – NSERC). ISRN zhromažďuje výsledky z výskumov, získava a poskytuje údaje a ďalšie materiály pre kolektívne využitie členmi siete, rozvíja lokálny a regionálny inovačný systém z pohľadu lokálnych oblastí krajiny. Vytvára sieť aktérov, ktorí systematicky porovnávajú výsledky a závery výskumov z miest a regiónov, čím prispieva ku komplexnejšiemu získaniu poznatkov a pochopeniu národného inovačného systému Kanady. Je platformou pre diskusie a šírenie výsledkov výskumov a zaoberá sa procesmi smerujúcimi k zvýšeniu vzájomnej spolupráce.

- aký význam a dôležitosť majú vzťahy a toky poznatkov medzi neziskovými organizáciami a aktérmi pri tvorbe rozvojových stratégií pre rozvoj inovácií a ekonomický rast.

Prezentovaný projekt ISRN je kombináciou kvantitatívnej a kvalitatívnej metodológie založenej na vypracovaní 26 prípadových štúdií z rôznych oblastí Kanady⁴. Zvolená metodológia umožňovala autorom systematické porovnanie spracovaných prípadových štúdií, ktoré v protiklade k väčšine doposiaľ existujúcich prác z tejto oblasti, zahŕňali metropolitné i nemetropolitné lokality a vo väčšej miere aj priemysel. Projekt skombinoval strohý analytický prístup so zložkami viac politicky orientovanými, čím odstránil tendencie predchádzajúcich politik spoliehať sa na modely klastrov importovaných z iných krajín, čo však nemuselo odrážať kanadskú realitu. Hlavným zámerom štúdie bolo sformulovať návrhy riešenia klastrovej politiky, ktoré by boli vhodné a primerané pre špecifické podmienky jednotlivých kanadských regionálnych ekonomík. I keď uvedený projekt sa začal iba pred piatimi rokmi, jeho hlavné prínosy sú zrejmé už v súčasnosti. Najdôležitejšie z nich sú zhrnuté nižšie v texte.

ZÁVERY Z ISRN VÝSKUMU

- a) Literatúra, zaoberajúca sa problematikou klastrov prezentuje, že silný lokálny trh a silná lokálna konkurencieschopnosť sú dve základné zložky rozvoja globálnej konkurencieschopnosti klastrov. V protiklade k uvedenému, závery z ISRN štúdie naznačujú, že v mnohých z najúspešnejších klastrov, ktoré zásobujú vnútrozemské alebo medzinárodné trhy, lokálni zákazníci tvoria relatívne malú zložku firemného lokálneho trhu a najsofistikovanejšie a najžiadanejšie trhy firiem nie sú lokálne.
- b) Obdobne sa v medzinárodnej literatúre o klastroch kladie veľký dôraz na dôležitosť silnej lokálnej dodávateľskej základne. Výskum ISRN priniesol nové, originálne výsledky. Kým určité kľúčové vstupy boli prevažne lokálne, iba niekoľko regiónov sa spoliehalo výlučne na svoju lokálnu poznatkovú základňu pre tvorbu, rozvoj a výrobu inovatívnych výrobkov. V skutočnosti výskum potvrdil, že firmy v úspešných klastroch sú pravdepodobne hlboko ukotvené vo vnútroštátnych a globálnych poznatkových a produkčných sieťach. Zatiaľ čo lokálne klastre môžu vynikať vo vytváraní podmienok pre poznatky pre určité hodnotové a výrobné reťazce, pre generovanie inovatívnej produkcie sú lokálne firmy závislé na vzťahoch s partnermi a dodávateľmi v ďalších klastroch existujúcich v globálnych sieťach.

---

⁴ Pre hlavné zložky kvantitatívnej časti projektu boli využité údaje zo špeciálnych databáz kanadského štatistického výskumu, z divízie inovačných a elektronických informácií. Tím ISRN spracoval a vyhodnotil analýzy aj z prieskumu inovácií z roku 1999, ktorý poskytoval širokú národnú databázu výrobného sektora a taktiež prieskum z roku 1999 o využívaní rozvoja biotechnológií.

Pre konkurenčný úspech firiem v širokom spektre priemyslu sú dôležité určité charakteristické znaky a vlastnosti lokálnych inovačných systémov. Poznatky obiehajú a prúdia v prostredí a výskum ISRN potvrdil, že lokálna dynamika spoločenských interakcií medzi členmi siete je veľmi dôležitá. Vzťahy vo vnútri klastra podporujú obeh poznatkov, posilňujú učiace sa procesy, čo umožňuje firmám inovovať. Práce v rámci ISRN zdokumentovali podstatu a dôležitosť tokov poznatkov a ich rôzne podoby. Lokálni účastníci spoločenského učiacého sa systému zahŕňajú firmy, výskumné a vzdelávacie inštitúcie, spoločnosti rizikového kapitálu, podnikateľské združenia a špecializované riadiace výskumné laboratóriá. V tomto smere prípadové štúdie potvrdzujú vyváženosť medzi lokálnymi a nelokálnymi vzťahmi a poznatkovými tokmi – inými slovami, existuje dynamické napätie medzi „lokálnym vírením“ a „globálnymi komunikačnými kanálmi“, existujúcimi medzi klastrami (Gertler, Wolfe, 2006, s.145). Prípadové štúdie z kanadského výskumu dokladujú, že najúspešnejšie klastre profitovali z rozvoja silných spoločenských sietí na komunitnej úrovni a z fungovania nadšených a aktívnych spoločností, ktoré vznikli na komunitnej úrovni. Tieto entity sú prepojené lídrami jednotlivých klastrov do širokej spolupráce. Vytvárajú sa nové inštitúcie občianskeho riadenia, v ktorých sa identifikujú problémy a sporné otázky obmedzujúce rast klastrov a ktoré pomáhajú mobilizovať podporu v komunite pre navrhované riešenia. Výskum potvrdil, že občianska angažovanosť v niektorých väčších urbanistických centrách má vplyv na dosiahnutie efektívneho stupňa konsenzu.

- c) Ďalšie závery podstatného významu súvisia s úlohou lokálnych aktív v inovačnom procese a zaoberajú sa vzťahmi a súvislosťami medzi výskumnou infraštruktúrou a vznikom klastrov a ich rozvojom. Medzinárodná literatúra popisujúca najúspešnejšie klastre označuje výskumnú infraštruktúru, obzvlášť post-sekundárne vzdelávacie inštitúcie ako základnú a nevyhnutnú zložku pre formovanie klastrov. Výskum ISRN zistil (s niekoľkými výnimkami), že výskumná infraštruktúra má podpornú, nosnú a nie iba formálnu, príležitostnú podporu v raste a v rozvoji klastrov Kanady. V niektorých príkladoch lokálny rozvoj rozvinutých vzdelávacích a výskumných programov evidentne prispieval k vzniku dynamických lokálnych klastrov. Vo väčšine prípadov prítomnosť silnej a rozvinutej výskumnej infraštruktúry vytvorila lokálneho predchodcu, ktorý pripravil základné východisko pre vznik klastra. Táto výskumná infraštruktúra sa podieľala na kreovaní „silného“ pracovného trhu v lokálnej ekonomike, ktorý slúži ako príťažlivá sila pre firmy hľadajúce vysoko kvalifikovanú pracovnú silu, ktorá môže pritiahnúť firmy do mestských regiónov so zámerom využiť existenciu poznatkovej základne. Silná výskumná infraštruktúra a silný pracovný trh predstavujú základné podmienky, ktoré sa posúvajú za hranice jednotlivých klastrov. K úplnému pochopeniu významu klastrov je však potrebné posunúť analýzy na vyššiu úroveň a prejsť od analýz z úrovne klastra na úroveň mestského regiónu. To znamená, že v budúcnosti bude nutné zdokumento-

vať aj vzťah všeobecnej vzdelávacej úrovne verzus špecializované vzdelávacie programy a inštitúcie, čo by prispelo k poznaniu, ako mobilita pracovníkov medzi klastrami a sektormi prispieva k inovatívnej a tvorivej dynamike mestských regiónov.

- d) Jedným zo zásadných predmetov výskumu, ktorým sa zaoberal výskum ISRN, bola úloha lokálnej pracovnej sily a talentu. Kvalifikovaná pracovná sila je jedným zo vstupov, ktorý je väčšinou lokálny. Je zrejmé, že intenzita a rozsah lokálneho pracovného trhu je kľúčovou zložkou, ktorá vymedzuje schopnosť klastra podporovať poznatkovo intenzívnu výrobu. Je to teda faktor, ktorý najviac podlieha vplyvu verejnej štátnej politiky. Závěry z výskumu ISRN uviedli, že výchova talentovanej pracovnej sily závisí od rôznych faktorov, ktoré zahŕňajú nielen intenzitu lokálneho post-sekundárneho vzdelávania a špecializovaných tréningových a doškolovacích inštitúcií, ale tiež množinu charakteristických „kvalít lokality“, čo determinuje schopnosť regiónu udržať si vzdelanú pracovnú silu a pritiahnúť ju sem aj z iných oblastí. Uvedené zistenie odhalilo potenciálnu nevýhodu pre faktor talentu v tom zmysle, že nie všetky lokality v krajine môžu byť rovnako úspešné v hľadaní a získaní kvalifikovanej a talentovanej pracovnej sily. Avšak skutočnosť, že centrálna analytická jednotka výskumu projektu ISRN bola jednotlivý klaster, analýzy z tohto uhla pohľadu neumožnili v dostatočnej miere, detailnejšie a systematicky skúmať problematiku pracovnej sily, ktorá vo svojej podstate prekračuje priestor jednotlivého klastra. Preto sa budúci výskum bude orientovať na mestské regióny ako na centrálnu jednotku analýz. Budúca fáza výskumu sa pravdepodobne zameria na úlohu kvality lokality (vrátane tvorivých aktivít, rozmanitosti, otvorenosti a spoločenskej inklúzie) vo formovaní potenciálu mestských regiónov a ich schopnosti prilákať vysoko vzdelanú pracovnú silu.

Výskumná agenda do budúcnosti

Budúci empirický výskum ISRN sa navrhuje štruktúrovať do troch okruhov sociálnej dynamiky mestských regiónov, uvedených nižšie, ktoré poskytnú témy pre skúmanie dôležitosti ako vnútornej, tuzemskej, tak i lokálnej sociálnej dynamiky a aspektu otvorenosti kľúčových tokov z vonkajšieho prostredia mestských regiónov.

a) Sociálny charakter inovačného procesu

Základná hypotéza znie: ekonomická výkonnosť mestských regiónov závisí od štruktúry (hustoty a rôznorodosti) lokálnych sietí, od sústavy silných a slabých väzieb a heterogenity a rozmanitosti ekonomických aktérov patriacich do týchto sietí.

Stanovená hypotéza zdôrazňuje dôležitosť prúdenia a výmeny poznatkov v regióne. V protiklade k doterajším prácam, v ktorých dynamika cirkulácie bola skúmaná a analyzovaná vo

vnútri jednotlivých klastrov, zámerom budúceho výskumu bude sústrediť sa na schopnosť regiónu vytvárať a rozvíjať siete, dynamiku pracovného trhu a špecializovaných organizácií, ktoré podporujú pohyb poznatkov medzi jednotlivými klastrami v regionálnej ekonomike. Členovia výskumnej siete ISRN si pre hlbšie preskúmanie vybrali dôležitosť lokálnej poznatkovej diverzity a spojení, ktoré sa rozširujú za uzatvorené kontakty v klastroch. Autori sa rozhodli použiť kvantitatívnu a kvalitatívnu metodológiu, ktorou sa bude porovnávať sila a štruktúra vzťahov vo vnútri i medzi priemyselnými klastrami, identifikovať kľúčové faktory a ich vzájomné klastrové väzby v mestskom regióne. Tento model pomôže objasniť úlohu spojovacieho článku, ktorú hrajú organizácie, lokálne technologické združenia, výskumné aliancie a ďalšie entity, ktorých členstvo v sieťach sa odvíja z roztrúsených sektorov. V doterajších prácach členovia ISRN tímu rozvinuli a aplikovali podobné modely na úrovni jednotlivých klastrov. Nasledujúci priebeh výskumu sa sústreďí na sledovanie lokálnej cirkulácie poznatkov a bude zahŕňať mobilitu vzdelaných pracovníkov, manažérov a podnikateľov cez hranice sektorov. Budúci výskum by mal modelovať účinky a vplyvy priestorovej diverzity na hustotu a štruktúru siete. Kvalitatívne metódy budú doplnené kvantitatívnymi prístupmi použitím štruktúrovaných rozhovorov s pracovníkmi, manažérmi, podnikateľmi a s členmi podporných organizácií, ako aj s pracovníkmi rozvojových agentúr, odborníkmi z finančných a právnických služieb a z výskumných a vzdelávacích inštitúcií.

b) Sociálna základňa prilákania a udržania si nadaných ľudí

Základná hypotéza znie: ekonomická výkonnosť mestských regiónov závisí od súboru charakteristických prvkov, ktoré vymedzujú kvalitu lokality, vrátane kultúrnej dynamiky, spoločenskej rozmanitosti, otvorenosti a tolerancii, spoločenského zaradenia (inklúzii) a súdržnosti.

Florida (Florida, R., 2002, citujúc Gertler, Wolfe, 2006, s. 148) vo svojej práci argumentuje, že sociálne aspekty kvality lokality určujú schopnosť mestských regiónov pritiahnúť a udržať si vysoko vzdelanú alebo talentovanú pracovnú silu. Napriek veľkému záujmu o túto prácu bol terčom kritiky malý priestor, ktorý bol venovaný kvalite lokality. Z tohto dôvodu dôležitým aspektom budúcej analýzy ISRN bude otázka, aké úsilie vyvíjajú mestské regióny pri formulovaní stratégie ekonomického rozvoja aj s ohľadom na získanie talentov, alebo či sa vôbec zameriavajú aj na prilákanie a udržanie si talentov, či uprednostňuje „talentovaných“, alebo vylučuje ostatných? Tento prístup, založený na originálnom Floridovom modeli, si pre skúmanie spoločenskej inklúzie a socio-priestorovej polarizácie vo vnútri osobitých mestských regiónov Kanady vyžaduje zahrnutie ďalších ukazovateľov do výskumnej problematiky. Štatistické analýzy by mali doplniť kvalitatívne hodnotenia a prípadové štúdie, ktoré by ozrejmili a prehľadili vzťahy „za číslami“. Prípadové štúdie by sa zamerali hlavne na tie inštitúcie, politiky a metódy, ktorých úlohou je prijímať talentovaných prisťahovalcov a integrovať ich do sociálnej a ekonomickej siete mestských regiónov.

c) *Sociálne začlenenie sa a občianska angažovanosť*

Základná hypotéza znie: ekonomická výkonnosť mestských regiónov závisí od schopnosti generovať efektívne nové formy riadenia.

Cieľom výskumu ISRN bude preskúmať spôsoby a formy riadenia a zaangažovanosť všetkých ľudí a ich podiel na tvorbe spoločenských postupov a rozvojových stratégií, ktoré sú dôležité pre finálny úspech regionálnych ekonomík.

POUŽITÁ LITERATÚRA

Christopherson, S. (2002): Why do national labor market practices continue to diverge in the global economy? The „missing link“ of investment rules *Economic Geography*, 78 (1), s. 1 – 20.

Florida, R. (2002): *The rise of the creative Class*. New York: Basic Books.

Gertler, M. S. – Wolfe, D. A. (2006): Innovation and creativity in city-regions: what do we know, and where do we do next?. In: *National Innovation, Indicators and Policy*. Edward Elgar Publishing Limited, ISBN 978 1 84542 287 5, s. 133 – 153.

Grabher, G. (2002): The project ecology of advertising: tasks, talents and teams. *Regional studies*, 36 (3), s. 245 – 62.

Hudec, O. (2008): Strategický spravodajský systém a regionálne inovačné stratégie. In: *Region Direct*, ročník 1, č. 1/2008, s. 76 – 87.

Karlsson, Ch. – Johansson, B. – Stough, R. (2005): *Industrial cluster and inter-firm networks*. Cheltenham: Edward Elgard Publishing Limited, ISBN 1 84542 010 1.

Lundvall, B-Å, ed. (1992): *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*. Pinter Publishers, London.

Lundvall, B-Å, Borrás, S. (1998): *The globalizing learning economy: Implications for innovation policy*. Targeted socio-economic research, DG XII, Brussels: Commission of the European Union.

Maskell, P. – Malmberg, A. (1999): Localised learning and industrial competitiveness. *Cambridge Journal of Economics*, 23 (2), s. 167 – 186.

Mazzoleni, R. – Nelson, R. R. (2007): Public research institutions and economic catch – up. *Research Policy*, 36, s. 1512 – 1528. Dostupné na: *Research Policy*, 31, s. 247 – 264. Journal homepage: <www.elsevier.com/locate/respol>.

McDaniel, S. A.: Innovation in human/social guise. In: *National innovation, indicators and policy*. Edward Elgar Publishing Limited, ISBN 978 1 84542 287 5, s. 154 – 64.

Montana, J. – Reamer, A. – Henton, D. – Melville, J. – Walesh, K. (2001): *Strategic planning in the technology-driven world: A guidebook for innovation-led development*, Washington: Collaborative economics and the Economic development administration, US Department of commerce, s. 1 – 103. Dostupné na:

<http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/1a/12/d5.pdf>.

Morgan, K. (1997): The learning region: Institutions, innovation and regional renewal. *Regional studies*, 31, (5), s. 491 – 503.

Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (2010). Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR, dostupné na:

<<http://www.build.gov.sk/mvrrsr/source/news/files/003994a.pdf>>.

Porter, M.E.(1998): The competitive advantage of nations. With a new introduction. 11. vyd. New York: The Free Press. ISBN 0-684-84147-9.

Rámcová stratégia Žilinského regiónu pre oblasť inovačného rozvoja, dostupné na:

<<http://zip.uniza.sk/documents/strategia.pdf>>.

Regionálna inovačná stratégia Banskobystrického samosprávneho kraja, dostupné na:

<<http://www.babyris.sk>>.

Regionálna inovačná stratégia Košického samosprávneho kraja, ISBN: 80-969559 –X-X, dostupné na:

<http://www.vucke.sk/APIR/sk/Pre_Podnikatelov/Investicne_prostredie/regionalnainovacnastrategia/Stranky/default.aspx>.

Regionálna inovačná stratégia pre Nitriansky a Bratislavský kraj, dostupné na:

<<http://www.bic.sk/projects.php?id=3>>.

Regionálna inovačná stratégia pre Bratislavský samosprávny kraj, dostupné na:

<<http://www.bic.sk/projects.php?id=3>>.

Regionálna inovačná stratégia Trnavského samosprávneho kraja, dostupné na:

<http://www.trnava-vuc.sk/dokumenty_rr_sap.html>.

Regionálna inovačná stratégia Prešovského samosprávneho kraja, dostupné na: <<http://www.pokraj.sk/sk/samosprava/vyzvy-granty/projekty-psk/ris.html>>.

Regionálna inovačná stratégia Trenčianskeho samosprávneho kraja, dostupné na:

<<http://www.tsk.sk/sk/regionalny-rozvoj/rozvojove-dokumenty/regionalna-inovacna-strategia.html>>.

Storper, M. (1995): The resurgence of regional economies, ten years later: The region as nexus of untraded interdependencies. *European urban and regional studies*, 2, s. 191 – 221.

Stratégia Európa 2020. Dostupné na:

<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SK_ACT_part1_v1.pdf>.

Working for the regions, EU regional policy 2007 – 2013 (2008). Dostupné na:

<http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/working2008/work_en.pdf>.

<<http://ec.europa.eu/enterprise/ire/Innovating-regions/www.innovating-regions.org/network/regionalstrat/index.html>>.